



"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir



№ 158 (6841)

3 sentyabr 1991-ci il:
Xalqın taleyini dəyişdirən tarix



8



2 sentyabr 2023-cü il.
Qiyməti 60 qəpik

Azərbaycan-Özbəkistan:

münasibətlərin inkişafında yeni mərhələ!



2

İLHAM ƏLİYEV: "Azərbaycan ilə Özbəkistanı
əsl dostluq və qardaşlıq telləri birləşdirir"

"Qara qitə"ni "ağ günə" çıxaran Fransa...

İndi də Ermənistan
üzərindən Cənubi Qafqaza
soxulmaq istəyən Fransanın
rasizm və diskriminasiya
əməlinə Azərbaycandan
reaksiya



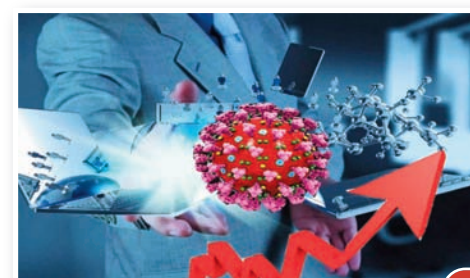
4

"Törətdiyi təxribatlara görə məsuliyyət
Ermənistanın üzərinə düşür"



3

Azərbaycanda Covid-19
pandemiyası ilə bağlı son
vəziyyət necədir?



3

XƏBƏRDARLIQ: bu gün bəzi rayonlarda
intensiv yağış yağacaq, dolu düşəcək



16

"Mançester
Siti"dən 62 milyon
avroluq transfer



16

Gültəkin
Hacıbəyli Anna
Akopyan kimi
danışır



7

“Azərbaycan ilə Özbəkistanı əsl dostluq və qardaşlıq telləri birləşdirir. Belə möhkəm təməllər əsasında qurulmuş ikitərəfli münasibətlərimizin və strateji tərəfdaşlığımızın ilədən-ile yüksələn xətlə inkişaf etməsi və konkret məzmunla zənginləşməsi bizi sevindirir”. Bu fikirlər sentyabrın 1-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevə bu ölkənin milli bayramı - Müstəqillik Günü münasibətilə göndərdiyi məktubunda yer alıb. Məktubunda Özbəkistanı qardaş ölkə adlandıran Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Şavkat Mirziyoyevə və Özbəkistan xalqına öz adından və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərini və xoş arzularını çatdırıb: “Bu gün Sizin liderliyiniz və uzaqgörən siyasətiniz nəticəsində Özbəkistan dövlətçilik ənənələrinə və prinsiplərinə sadıq qalaraq sosial-iqtisadi yüksəliş yolu ilə inamla irəliləyir.

Rəhbərliyiniz altında ölkənizin əldə etdiyi mühüm nailiyyətlərin, beynəlxalq aləmdə qazandığı nüfuzun və hər keçən il daha böyük uğurlara imza atmasının şahidi olmaqdan xüsusi məmnunluq duyuruq. Regionda cərəyan edən proseslərdə fəal rol və mövqeyi Özbəkistana ən mötəbər beynəlxalq təşkilatların toplantılarını və zirvə görüşlərini yüksək səviyyədə keçirməyə imkan yaradır”. Dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, iki ölkə arasındakı açıq və fəal siyasi dialoq, ali səviyyəli qarşılıqlı səfərlər, mütəmadi görüşlər, imzalanmış çoxsaylı sənədlər, uğurla həyata keçirilən birgə layihələr, o cümlədən Hökumətlərarası Komissiyanın fəaliyyəti əməkdaşlığın müsbət dinamikasını şərtləndirərək yeni tərəfdaşlıq istiqamətlərinin müəyyən edilməsində mühüm rol oynayır. Prezident İlham Əliyev diqqətə çatdırıb ki, Şavkat Mirziyoyevin bir neçə gün əvvəl Azərbaycana həyata keçirdiyi dövlət səfəri Azərbaycan-Özbəkistan əlaqələrinin tarixində yeni səhifə açıb, strateji tərəfdaşlığın hərtərəfli inkişafına güclü təkan verib.



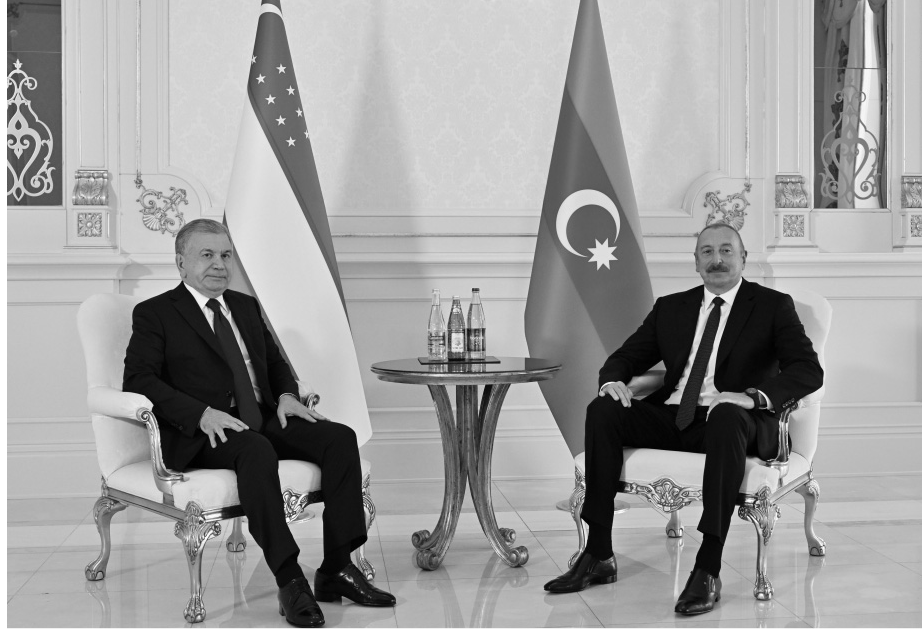
Məktubda Azərbaycan Prezidenti əmin olduğunu bildirib ki, dövlətlərarası münasibətlərin daha da möhkəmləndirilməsi, əməkdaşlığın prioritet sahələrinin inkişafı, beynəlxalq təşkilatlar, xüsusilə də Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində uğurlu birgə fəaliyyətin davam etdirilməsi və genişləndirilməsi yolunda bundan sonra da səylər göstərəcəyik.

ƏSL QARDAŞLIQ, DOSTLUQ VƏ STRATEJİ MÜTTƏFIQLIK NÜMUNƏSİ

Bu gün 2020-ci ildə Vətən müharibəsində Azərbaycanın öz ərazilərini erməni işğalından azad etməsindən sonra ölkəmizin regionda və dünyada nüfuzu durmadan artır.

Azərbaycan-Özbəkistan: münasibətlərin inkişafında yeni mərhələ!

İLHAM ƏLİYEV: "Azərbaycan ilə Özbəkistanı əsl dostluq və qardaşlıq telləri birləşdirir"



tərəfli münasibətlərin inkişafında dövlət başçılarının səfərləri xüsusilə böyük əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasət iki ölkə arasında münasibətlərin daha da genişləndirilməsini şərtləndirir. Azərbaycan get-gedə daha böyük geosiyasi və geoiktisadi əhəmiyyət kəsb edən Cənubi Qafqaz regionunda Özbəkistanın əsas tərəfdaşdır. Hər iki dövlət istər regional, istərsə də beynəlxalq xarakterli bir çox məsələlərdə oxşar mövqə tuturlar. Onun sözlərinə görə, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan Prezidenti olduğu dövrdə təməli qoyulan Azərbaycan-Özbəkistan əlaqələrinin XXI əsrin ilk onilliyində dinamik müstəviyə çıxması heç də təsadüf sayıla bilməz. Prezident İlham Əliyevin Şərq ölkələri, eləcə də türkdilli dövlətlərlə bağlı siyasətinin təhlili göstərir ki, Türk dünyasının inkişafında rəsmi Bakının kifayət qədər böyük payı var. İslam Əməkdaş-



tır. Xüsusilə, də Azərbaycanla Mərkəzi Asiya ölkələri, o cümlədən Özbəkistan arasında münasibətlərdə müşahidə olunan canlanma son dövrlər daha da genişlənməkdədir. Azərbaycan və özbək xalqları arasında tarixən ənənəvi dostluq və qardaşlıq əlaqələri mövcud olub. Ortaq tarixi, dini və mədəniyyəti bölüşən, eyni etnik kökə malik hər iki xalq arasındakı əlaqələr qədim dövrlərə gedib çıxır. Xüsusilə də, müstəqillik illərində iki qardaş ölkə arasında əlaqələrin inkişafında, dövlətlərarası münasibətlərin formalaşmasında ulu öndər Heydər Əliyevin və Özbəkistanın sabiq Prezidenti İslam Kərimovun müstəsna xidmətləri olub. Qeyd edək ki, ölkələrimiz arasında diplomatik münasibətlər 1995-ci il oktyabrın 2-də qurulub. 1996-cı ilin avqustunda Azərbaycanın Özbəkistanda, 1998-ci ilin iyulunda isə Özbəkistanın Bakıda səfirlikləri fəaliyyətə başlayıb. Hazırda iki ölkə arasında hərtərəfli və strateji tərəfdaşlıq münasibətləri mövcuddur. Bu gün tam əminliklə deyə bilərik ki, Azərbaycan-Özbəkistan münasibətləri yeni mərhələyə qədəm qoyub. Belə ki, Azərbaycan-Özbəkistan münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev tərəfindən uğurla davam və inkişaf etdirilir. Əsil dost

və qardaş olan Özbəkistan ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpası işində hər zaman Azərbaycanı dəstəkləyib və yeganə ölkə idi ki, Azərbaycan torpaqlarının işğalına görə Ermənistanla diplomatik əlaqə qurmurdu və Azərbaycanı dəstəkləyirdi. Vətən müharibəsi dövründə Özbəkistan Xarici İşlər Nazirliyi tərəfləri hərbi əməliyyatları dayandırmağa, suverenlik və ərazi bütövlüyü prinsiplərinə riayət etməklə, münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək üçün diplomatik danışıqlara başlamağa çağırıb. Özbəkistan tərəfi Müstəqil Dövlətlər Birliyinin sədri kimi dostluq, mehriban qonşuluq və qarşılıqlı etimad münasibətlərinin möhkəmləndirilməsinin, MDB məkanındakı mübahisələrin beynəlxalq hüququn normalarına uyğun olaraq sülh yolu ilə həllinin vacibliyini bir daha təsdiqləyib.

AZƏRBAYCAN-ÖZBƏKİSTAN ARASINDA İKİTƏRƏFLİ MÜNASİBƏTLƏRİN İNKİŞAFINDA DÖVLƏT BAŞÇILARININ QARŞILIQLI SƏFƏRLƏRİ...

Azərbaycanla Özbəkistan arasında iki-

liq Təşkilatı, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı və Türk Dövlətləri Təşkilatında təmsil olunan bu iki ölkə arasında münasibətlərin siyasi, sosial-iqtisadi, humanitar və maraq doğuran digər qarşılıqlı sahələrdə əməkdaşlığının daha da genişləndirilməsi nəzərdə tutulur. Bakı ilə Daşkənd arasında qurulan yüksək səviyyəli əməkdaşlıq hər iki dövlətin, eləcə də xalqların ümumi maraqlarına xidmət edir.

Bir sözlə, bütün bu uğurlar dövlət başçılarının səfərləri və bu səfərlər zamanı ölkələr arasında fəal əməkdaşlığın həyata keçirilməsidir. Belə ki, Şavkat Mirziyoyevin növbəti dəfə Özbəkistan Prezidenti seçilməsindən sonra Azərbaycana ilk səfər etməsi, məhz bu münasibətlərin inkişafında xüsusilə böyük əhəmiyyətə malikdir. Bir sözlə, iki dost və qardaş ölkələrin - Azərbaycan və Özbəkistan liderləri - Prezident İlham Əliyev və Prezident Şavkat Mirziyoyevin səfərləri, görüşləri, imzalanmış sənədlər və liderlərin səsləndirdiyi fikirlər iki ölkə münasibətlərində dərin əməkdaşlığa əsaslanan yeni mərhələnin əsasının qoyulduğunu deməyə əsas verir. Dövlət başçımızın dediyi kimi: "Azərbaycan ilə Özbəkistanı əsl dostluq və qardaşlıq telləri birləşdirir".

RƏFIQƏ KAMALQIZI

“Törətdiyi təxribatlara görə məsuliyyət Ermənistanın üzərinə düşür”

Azərbaycan XİN Ermənistanın təxribatlarına münasibət bildirib

31 avqust-1 sentyabr tarixlərində Ermənistan tərəfi növbəti dəfə hərbi təxribata əl atıb. Bu barədə SİA-ya Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyindən bildirilib. Ermənistan silahlı qüvvələrinin Zod istiqamətindəki bölmələri Azərbaycan Ordusunun Kəlbəcər rayonu ərazisində yerləşən mövqelərinə qarşı zərbə PUA-larından və atıcı silahlardan istifadə etməklə atəş açıblar. Azərbaycan tərəfinin mövqelərinə qarşı məqsədyönlü şəkildə törədilmiş bu təxribat



nəticəsində ümumilikdə 3 hərbi qulluqçumuz yaralanıb. Ermənistan tərəfindən ölkə da-

xilində gərgin siyasi-ictimai vəziyyətdən diqqəti yayındırmaq, habelə beynəlxalq ictimaiyyəti yanıltmaq məqsədilə törədilən bu kimi əməllər ciddi formada beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən rədd edilməli və qınanılmalıdır. Ermənistanın törətdiyi təxribatlara görə məsuliyyət tam şəkildə bu ölkənin üzərinə düşür. Azərbaycan bundan sonra da bu kimi təxribatların qarşısının alınması istiqamətində bütün lazımi tədbirləri görməyə davam edəcək.

“Azərbaycan Qarabağdakı erməni sakinlərə yardım üçün alternativ marşrut təklif edir” - Anadolu Agentliyi

Qarabağ iqtisadi rayonunda yaşayan erməni əsilli şəxslərin ehtiyaclarını qarşılamaq üçün Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyəti tərəfindən ərzaq yükünün ayrılması və bu yükün ünvana Ağdam-Xankəndi yolu ilə çatdırılması planlaşdırılıb. Anadolu Agentliyində işıqlandırılıb.



künün keçəcəyi yolun funksionallığı ilə tanış olacaq”.

Qeyd olunub ki, avqustun 29-dan bəri 40 ton un dolu yük avtomobilləri Xankəndi şəhərinə daxil olmaq üçün yolda gözləyir. Diplomatik korpus və beynəlxalq jurnalistlər ərzaq yüklərinin yerləşdiyi məntəqə ilə tanış olublar.

Diqqətə çatdırılıb ki, Azərbaycan Qızıl

Aypara Cəmiyyəti Ağdam-Xankəndi yolu ilə Qarabağdakı erməni sakinlərə 40 ton un göndərsə də, qarşı tərəf əngəl törətdiyi üçün yükün keçidi hələ də baş tutmayıb. Məqalədə o da bildirilir ki, uzunmüddətli sülh sazişi üzrə danışıqların davam etməsinə baxmayaraq, Azərbaycan və Ermənistan arasında son aylarda Laçın yolu ilə bağlı gərginlik artıb. Buna səbəb bölgəyə Laçın yolu ilə qanunsuz silah və texnikanın daşınmasıdır.

İrəvan bölgədə "humanitar böhran"ın olduğunu iddia etsə də, Bakı bu iddiaları kəskin şəkildə rədd edib və regiona yüklərin daşınması üçün Ağdam-Xankəndi yolundan istifadə etməyi təklif edib.

Azərbaycanda Covid-19 pandemiyası ilə bağlı son vəziyyət necədir?

MÜNASİBƏT BİLDİRİLDİ

“Covid-19 pandemiyasının şiddətli dövründə bütün dünya tibb avtoritetləri tərəfindən iki istiqamətdə ssenarilər proqnozlaşdırılırdı.

Birincisi xəstələyin daha şiddətli hal alması, gedən mutasiyaların daha qorxulu xəstəlik törədə biləcəyi istiqamətindəki fikirlərdən ibarət idi. İkincisi ssenari isə yoluxma sürətinin artması nəticəsində daha çox insanı yoluxduraraq, virusun mutasiyaya uğraması və bunun nəticəsində yuxarı tənəffüs yolları üçün digər xəstəliklər formasında patoloji hal yaranan virus istiqamətində mutasiyanın gəlməsindən ibarət idi. Təbii ki, ikinci ssenari bəşəriyyət üçün daha az riskli, təhlükəsiz istiqamət idi”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında millət vəkili Müşfiq Məmmədli deyib.

Onun sözlərinə görə, virusun ikinci istiqamətdə mutasiyaya uğraması və keçdiyimiz dövr ərzində yuxarı tənəffüs yollarının xəstəlikləri formasında mutasiya edən virus xəstəlik yaradır: “Lakin yaranmış xəstəlik nisbətən yüngül olur.

Yuxarı tənəffüs yolları xəstəliyinə yol açan digər problemlər kimi Covid-19 da ümumi hal daşıyır. Belə ki, payız-qış fəslində artımlar müşahidə edib, sonra yenidən azalmalar olduğunu görcəyik. Yəni hazırda proseslər onu göstərir. Təbii ki, bu prosesin içərisində müxtəlif mutasiyaların ortaya çıxma ehtimalı var. Təbii ki, ağır nəticələri olan mutasiyalar da ola bilər. Bu zaman isə atacağımız addımlar böyük önəm daşıyacaq. Belə ki, payız-qış mövsümündə əks-epidemiya tədbirləri bir qədər artırmaq, öz sağlamlığımıza diqqət edib, xəstələndikdə həkimə müraciət etmək vacibliyini qoruyacağıq. Lakin global olaraq baxdıqda, Covid-19-un insanları yoluxdurma riski var. Amma təbii olaraq proseslər əvvəlki pandemiya kimi təhlükəli deyil. Bununla yanaşı kənara çıxma risklərini də nəzərə alıb, tədbirlərimizi zamanında almalıyıq”.

Səbinə Hüseynli

İ.Korotçenko: “Kreml indi Cənubi Qafqaz regionunda baş verən bütün hadisələrə ”erməni eynəyi” ilə baxmayacaq”

Fransa, ABŞ, Aİ, Hindistan, İran Ermənistanın yerinə problemləri həll etməyəcək, yalnız ondan istifadə edəcəklər. Bu barədə özünün bloqunda hərbi ekspert, “Nasionalnaya obozona” jurnalının baş redaktoru İqor Korotçenko yazıb.

Ekspert Ermənistan

XİN-in rəsmi nümayəndəsinin Rusiyanın ünvanına səsləndirdiyi şərhləri “tam kobudluq” adlandırır. O yazıb: “İrəvanı narahat edən odur ki, Kreml Rusiya Federasiyasının maraqlarına zidd olaraq, Ermənistan üçün özünü oda atmaq istəmir. Rusiyaya dişlərini qıcamaq Nikol Paşinyan və onun komandasının ölümcül səhvidir. Axı heç bir Fransa, ABŞ, Aİ, Hindistan, İran Ermənistanın yerinə problemləri həll etməyəcək, yalnız ondan istifadə edəcəklər”.

İ.Korotçenko vurğulayıb ki, bundan sonra Rusiya ilə Ermənistanın münasibətləri sağlam pragmatizm əsasında qurulacaq: “Rusiya Federasiyasının tarixən kiməsə və nədəsə borclu olması ilə bağlı illüziyalar olmayacaq. Ermənistan yalnız Moskvanın diplomatik münasibətlər saxladığı yüngül çox ölkədən biridir... Kreml indi Cənubi Qafqaz regionunda baş verən bütün hadisələrə ”əzabkeş xalqın” çoxsaylı lobbicilərinin ciddi cəhdə onun gözlərinə taxmağa çalışdığı ”erməni eynəyi” ilə baxmayacaq. Ermənistan suveren dövlətdir və onun öz milli maraqları var. Lakin Rusiyanın özünün də məhz belə dəqiq milli maraqları var və biz onları qurban verməməliyik və verməyəcəyik”.

Ekspertin fikrincə, Ermənistanda Nikol Paşinyanın hakimiyyətə gəlməsinin nəticəsi olaraq, bu gün Moskva ilə İrəvan arasında münasibətlər ciddi şəkildə pisləşib. Bu, birbaşa erməni maraqlarına xidmət edən müxtəlif rusiyalı lobbicilərin həmin istiqamətdə səmərəsiz fəaliyyətinin nəticəsidir. İ.Korotçenko hesab edir ki, onlar çoxsaylı ”beyin mərkəzləri” və ”klublar” yaratmaqla, ”nəticə” qismində dəbdəbəli banketlərlə tennis turnirləri keçirir və İspaniyada yaraşıqlı evlər əldə ediblər. ”Kremləki nüfuzlu ”qüllələrdən” birinin rəyi belədir”, deyə ekspert əlavə edib.



Gənc partiya fəalları Heydər Əliyev Mərkəzini ziyarət ediblər

“Heydər Əliyev İli” ilə əlaqədar Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) Mərkəzi Aparatı tərəfindən hazırlanan və İdarə Heyətinin qərarı ilə təsdiqlənən Tədbirlər Planı çərçivəsində Ulu Öndərin zəngin dövlətçilik irsinin, əbədiyaşar ideyalarının öyrənilməsi və yeni nəsə aşılınması, xalqımız və dövlətimiz qarşısında misilsiz xidmətlərinin geniş ictimaiyyətə çatdırılması məqsədilə ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir.

2023-cü il sentyabrın 1-də YAP Samux rayon təşkilatı tərəfindən gənc partiya fəalları iştirakı ilə Samux rayon Heydər Əliyev Mərkəzinə ekskursiya təşkil olunub.

Əvvəlcə Ulu Öndərin abidəsi ziyarət olunaraq, önünə gül dəstələri düzülüb. Mərkəzdə gənclərə müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin zəngin həyat yolu və müstəsna fəaliyyəti haqqında geniş məlumat verilib. Gənclər eksponat, fotosəkil və kitablarla tanış olublar. Daha sonra Heydər Əliyev Mərkəzində Ulu Öndərin həyat və fəaliyyətindən bəhs edən sənədli film nümayiş etdirilib. Sonda xatirə fotosu çəkdirilib.

Bəlli idi ki, Rusiya sülhməramlılarının 5 illik mandatu bitər-bitməz Qarabağ ətrafında çeşidli "erməni oyunları" baş verəcək. Çünki ermənilər çirkin niyyətlərini həyata keçirmək üçün həmişə fürsət axtarıblar. İmkan yaranan kimi əvvəlki fikirlərindən imtina ediblər, öz imzasına dönük çıxmaqdan belə çəkinməyiblər. Ona görə də, onlara rəhm etmək, işi yarımçıq qoymaq olmaz, əlində fürsət varkən başını ilan kimi əzməli-sən. Amma içimizdəki insan sevgisi, rəhimli olmağımız ermənilərin yalvarışlarında bizə üstün gəlib və bu da başımıza növbəti problemlər açıb.

Ermənilər Qarabağda ac olduqlarını deyirlər, dünyanın bəzi ölkələri bilməyərək, bəziləri isə bilərəkdən bizi, Azərbaycanı ittiham edir, fitnə-fəsad millətin toruna düşür, "məzlum millət" in yalvarışlarına inanırlar. Yox, Fransa birincilərin sırasında deyil, bu ölkə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin tarixini yaxşı bilir, ermənilərin haqsız olduğundan da xəbərdardırlar. Buna baxmayaraq Türk-Azərbaycan düşmənçiliyi Parisə həqiqəti görməyə böyük maneə törədir. "Qara qitə"ni "ağ günə" çıxaran Fransa dünyanın bir başqa ucunda, növbət bölgədə yatmaqda, sönməkdə olan müharibəni yenidən alovlandırmaq üçün bütün imkanlarını səfərbər edib. Başlı Afrika dərindən ayılma-yan, əsgərləri "qara qitə"də rəzil duruma düşən Emmanuel Makron Ermənistan üzərindən üstü-müzə gəlir. Məqsəd bellidir, yeni ərazilərdə hökəmlənə, yeni torpaqlar ələ keçirməkdir. Fransızların erməni sevgisinin arxasında İrəvanda "hay"ların təsəvvür etdiyi məqsədlər dayanır. İmperiya xislətli bu ölkəni düşündürən Azərbaycanın təbii sərvətləri və Orta Asiyanın enerji daşıyıcılarının və Cənub-Şərqi Asiya ölkələrindən gələn yüklərin keçəcəyi Orta Dəhliz-in əsas seqmentlərindən biri olan Azərbaycana nəzarətdir. İştahası pis deyil, eləmi?

Fransa bu gün beynəlxalq münasibətlər sistemini ayaqlar altına atır, dünya düzünə qarşı çıxır, Afrikada itirdiyi nüfuzunu azacıq da olsa Cənubi Qafqazda hələ də başa çatmayan müharibənin hesabına bərpa etmək istəyir. Amma burada da ağzı daşa deyib, qarşısında Azərbaycan olduğunu bir anlıq unudan Paris sanki indi ayılıb. Parisin meri İdalqo etəyini yığıb Azərbaycanla sərhədə 10 TIR-ı ilə birgə elə sürətlə gəlmişdi ki, ermənilər xanım merin artıq Xankəndidə olduğunu bir anlığa fərz etmişdilər. Amma ermənilərin "ortancıl bacısı" farslar demişkən "çifayda" İdalqo da ermənilərin ümidini doğrulda bilmədi və hələ də əlində olan etəyini buraxmadı.

XİN: Fransa Ermənistanı revanşist mövqeyini davam etdirməyə həvəsləndirir

Avqustun 31-də Fransanın Azərbaycan-dakı səfəri Ann Buayon Xarici İşlər Nazirliyinə (XİN) çağırılıb. Nazirliyin Mətbuat xidməti idarəsindən bildirilib ki, görüş zamanı Paris şəhərinin meri Ann İdalqo daxil olmaqla Fransanın bir neçə şəhərinin rəhbər şəxslərinin müşayiəti ilə "humanitar yük" adı altında "Laçın" dövlət sərhədindən buraxılış məntəqəsi istiqamətinə nəqliyyat vasitələri-

"Qara qitə"ni "ağ günə" çıxaran Fransa...



İndi də Ermənistan üzərindən Cənubi Qafqaza soxulmaq istəyən Fransanın rasizm və diskriminasiya əməlinə Azərbaycandan reaksiya

nin göndərilməsi və həmin şəxslər tərəfindən Azərbaycana qarşı tərribatçı bəyanatlar səsləndirilməsi ilə bağlı XİN-in etiraz notası Fransa səfirinə təqdim edilib.

Fransa tərəfinin bu addımlarının Azərbaycanın daxili işlərinə birbaşa müdaxilə olmaqla yanaşı, ölkəmizin beynəlxalq hüquqla qorunan suverenliyi və ərazi bütövlüyünə qarşı qəsd olduğu vurğulanıb.

Qeyd olunub ki, Ermənistanın yalan və manipulyasiya kampaniyasına alət olan bu tərribatçı əməllər bölgədə vəziyyətin gərginləşməsinə yönələn və Fransa tərəfindən Ermənistanı revanşist mövqeyini davam etdirməyə həvəsləndirən və son günlər daha da intensivləşən addımların növbəti nümunəsidir.

Azərbaycan tərəfi beynəlxalq humanitar yardımın göndərilməsi ilə bağlı beynəlxalq hüquqi çərçivəyə zidd olaraq nümayişkarənə şəkildə Azərbaycan tərəfi ilə razılaşdırmadan, onun iradəsinin əksinə Azərbaycanın beynəlxalq tanınmış ərazisinə hər hansı bir ad altında yüklərin göndərilməsi cəhdini tərribatçı əməl kimi qiymətləndirib və buna qəti etirazı qarşı tərəfin diqqətinə çatdırılıb.

Azərbaycanın beynəlxalq hüquqla qorunan suverenliyi və ərazi bütövlüyünə qarşı yönələn, regionda beynəlxalq aktorların fəal səyləri ilə irəlilədilən kövrək normalaşma prosesini təhlükə altına alan addımlara son qoyulması Fransa tərəfindən təkidlə tələb olunub.

Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi

Hikmət Hacıyev məsələyə münasibət bildirərkən qeyd edib ki, Ermənistan və qondarma kriminal rejim yol mövzusunun məqsədyönlü şəkildə siyasi spekulasiya və siyasi manipulyasiya mövzusunə çevirilib: "Biz diplomatik korpusun nümayəndələri ilə avqustun 15-də Ağdam-Xankəndi yolunun texniki imkanları və çatdırılma qabiliyyəti ilə yerində tanış olmuşduq. Hələ o zaman diplomatik korpusun nümayəndələri bir daha şahid oldular ki, Ağdam-Xankəndi yolunun böyük ötürücülük qabiliyyəti var və bu yol daha səmərəlidir. Bu yol düzənlik ərazidən keçərək Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Xankəndi şəhərini və Qarabağın digər bölgələrini əsaslı şəkildə əlaqələndirmək imkanlarına malikdir. Təəssüflər olsun ki, Ermənistan və onun Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaratdığı, bu günə qədər də dəstəkləməyə davam etdiyi qondarma kriminal rejim tərəfindən yenə də məqsədyönlü şəkildə siyasi manipulyasiyalar, siyasi möhtəkirlik məqsədilə bu yolun açılmasına imkan verilmir".

H.Hacıyev xarici jurnalistlərə açıqlamasında deyib ki, Azərbaycan tərəfi Ağdam-Xankəndi yolunun fəaliyyətdə olduğu və bu yol ilə istənilən yüklərin Xankəndinə və ətraf ərazilərə çox qısa müddət ərzində çatdırılması təmin oluna biləcəyini dəfələrlə bəyan edib: "Bu yoldan bu şəkildə imtina edilməsini biz yalnız rasizm və diskriminasiya kimi qiymətləndirə bilərik. Yoldan bu formada imtina yalnız və yalnız rasizmdir. Azərbaycan yolları açaraq reintegrasiya prosesini başlamaq niyyətindədir. Bu reintegrasiya prosesinin tərkib hissəsi olaraq Azərbaycan Qarabağda yaşayan erməni sakinlərin hüquqlarını və təhlükəsizliyini, eyni zamanda, onların öhdəliklərini Azərbaycan Konstitusiyası və Azərbaycanın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq sənədlər əsasında təmin etməyə hazırdır. Amma görürük ki, onlar yol mövzusunun məqsədyönlü şəkildə siyasi spekulasiya və siyasi manipulyasiya mövzusunə çevirilib.

Ermənistan tərəfindən də məqsədyönlü şəkildə bu siyasətə dəstək verilir.

Azərbaycanın Qızıl Aypara Cəmiyyəti ərzaq yüklərini Ağdam-Xankəndi yolunun Əsgəran yolu ilə birləşmə məntəqəsinə gətirib. Separatçılar yenə də rasizm siyasətinin bariz təzahürü olaraq, bu məmulatların qəbul edilməsinə qarşı çıxış edirlər. Bu, bir daha onu göstərir ki, burada məqsəd reintegrasiyaya yox demək və qanunsuz statusu saxlamaqda davam edirmək, bu proseslərdən yalnız siyasi manipulyasiya məqsədləri üçün istifadə etməkdən ibarətdir.

Rusiya sülhməramlıları ilə Azərbaycan tərəfinin danışıqlarında bu yüklərin Rusiya sülhməramlılarının maşınlarına daşınaraq, onlar vasitəsilə aparılması məsələsinin müzakirə mövzusu olduğunu vurğulayan H.Hacıyev deyib ki, KİV-lərdə və sosial şəbəkələrdə olan məlumatlar da göstərdi ki, təşkil olunmuş aksiyalar vasitəsilə buna mane olmağa cəhd göstərilir: "Bu yüklərin bura çatdırılması bir daha Azərbaycanın niyyətinin göstəricisidir. Amma yüklərin qəbul edilməməsi və imtina edilməsinə görə də məsuliyyət tam şəkildə qondarma rejimin və Ermənistanın üzərinə düşür. Onlar da bu manipulyativ prosesdə öz funksiyalarını və rollarını oynamaqda davam edirlər. Beynəlxalq ictimaiyyətin nümayəndələri, Azərbaycanda akkreditasiya olunmuş diplomatik korpusun nümayəndələri bir daha görürlər ki, burada yalançı təbliğat siyasəti aparılır. Təəssüflər olsun ki, bəzi Qərb media resurslarında bu faktlara və mövcud vəziyyətə yalan şəkildə don geyindirmək cəhdləri də var. Bu prosesdə, eyni zamanda, bəzi korrupsioner Qərb siyasətçiləri də öz rollarını oynamaqdadırlar. Onlar tərəfindən separatizmə dəstək verilməsi və separatistlərin yaxşı və pis separatistlərə bölünməsi tendensiyaclarını da görürük ki, bunlar da qəbul edilməzdir.

Ardı Səh. 5

“Qara qitə”ni “ağ günə” çıxaran Fransa...



Əvvəli Səh. 4

Bir daha qeyd etmək istərdik ki, Azərbaycanın ərazisində hər hansı bir qanunsuz ərazinin, Azərbaycanın mərkəzi hökumətinin nəzarətindən kənar hər hansı bir ərazinin mövcud olması qəbul edilməzdir.

Bəli, Azərbaycan xoşməramlı niyyət göstərərək reintegrasiya prosesi ilə əlaqədar öz fikirlərini təqdim edir. Amma bundan imtinaya görə məsuliyyət tam şəkildə qondarma rejimi təmsil edən müharibə cinayətkarlarının üzünə düşür. Orada yaşayan erməni əsilli sadə sakinlər həmin rejimin, bu qanunsuz hərbi xuntanın əsəri altındadırlar. Onlar öz mövcudluqlarını bu cür aqressiv ritorika ilə, müharibə ritorikası ilə əsaslandırmağa

masına töhfə verib. Ermənistan təhlükə yaranıb. Əminik ki, yalnız Paşinyanın hakimiyyətdən getməsi ilə Ermənistan üçün real sülh və təhlükəsizliyi təmin etmək mümkün olacaq. Biz hamını seçkilərdə iştirak etməyə və Paşinyanın yalana və saxtakarlığa əsaslanan gücünə “yox” deməyə çağırırıq. Biz



çalışırlar və gördüyünüz kimi, bunların heç bir əsası yoxdur. Yüklər buradadır və ən tez zamanda çatdırılması təmin oluna bilər. Gələcəkdə də hər hansısa yüklərin daşınması üçün Ağdam-Xankəndi yolu bütün texniki imkanlara malikdir.

İnanırıq ki, diplomatik korpusun nümayəndələri gözləri ilə gördükləri bu faktları öz ölkələrinin aidiyyəti orqanlarına çatdıracaqlar. Bu, ermənilərin və onların bəzi havadarlarının yaratdığı və yaratmağa çalışdığı yalan mühitinin növbəti darmadağın edilməsi faktıdır.

Ermənistanda nə var, nə yox?

Başı İrəvan Ağsaqqallar Şurasına keçirilən seçkilərə qarışan “Ana Ermənistan” bloğunun lideri Andranik Tevanyan Qarabağda baş verənlərə işarə vuraraq deyib ki, hakimiyyətin tam dəyişməsi üçün fürsətdir: “Nikol Paşinyan Qarabağı Azərbaycanın bir hissəsi kimi tanıyaraq buranın blokadağa alın-

Paşinyanı hakimiyyətdən uzaqlaşdırmaq proqramı ilə seçkilərə qatılırıq. O, Ermənistanın varlığına təhlükədir”.

Görüşdə sakinlərdən biri gecələr hürən, insanları qorxudan sahipsiz itlərin probleminin həllinə çağırır və buna Tevanyan belə cavab verib: “Ölkədə iri sahipsiz itlərdən qurtulanda kiçik itlərlə bağlı problemi həll etmək daha asan olacaq”.

Bu arada separatçıların başçısı Arayik Arutyunyan “dövlət naziri” Qurban Nersisyanı vəzifəsindən azad edib və özü də Xankəndidəki qondarma rejimin rəhbərliyindən istefa verdiyini bildirib. Arutyunyanın fikrincə, onun tərcümeyi-halı və Azərbaycanın ona münasibəti gələcək addımlar və çevik siyasət baxımından sünü problemlər yaradır. Üstəlik, müharibədəki məğlubiyyət və müharibədən sonrakı çətinliklər hakimiyyətin, xüsusən də prezidentin etibarını azaldıb, bu da gələcək yaxşı idarəçiliyə mane olur - ona görə də dəyişikliyə özündən başlamaq qərarına gəlib.

“Bu son qərardır, mən son həftələrdə də-

xili və xarici aktorlar və geniş ictimaiyyətlə əlaqələrimi nəzərə alaraq bunu iki gün əvvəl vermişəm. Bu, yalnız məndə olan məlumatların təhlili əsasında mənim balanslaşdırılmış qərarımdır”, - Arutyunyan yazıb.

Fransa quyruq bulayır

Azərbaycana tərəf hürənlərin biri də özünü təqdim edib. Avropa Parlamentinin Xarici Əlaqələr Komitəsinin təhlükəsizlik və müdafiə üzrə alt komitəsinin sədri Natali Loizeau Qarabağda yaranmış “humanitar böhran”dan danışib. “Qarabağda humanitar fəlakət var. Azərbaycana qarşı sanksiyalar tətbiq etməyin vaxtıdır”, - Luzeau özünün X mikrobloqunda yazıb.

“Fransa diplomatiyası rahatlıq zonasından çıxmalı və hərəkətə keçməlidir”. Bu barə-



Qızıl Aypara Cəmiyyəti tərəfindən Ağdam-Xankəndi istiqamətinə göndərilmiş yük maşınları ərazidə Xankəndinə keçidi gözləyir. Erməni tərəfinin əgər həqiqətən aparılan yüklərə ehtiyacları olsaydı, sülhməramlı kontingent tərəfindən yolun blokalanmasını tələb edərək bu yüklərin əraziyə keçidinə mane olmazdılar. Erməni sakinlərin yaşaması bir daha göstərib ki, Ermənistanın və erməni sakinlərin bəzi nümayəndələrinin “humanitar

vəziyyət” ilə bağlı iddiaları siyasi manipulyasiyadan başqa bir şey deyil.

Laçın yolunun birtərəfli qaydada açılması və erməni sakinlərin qovulması planları barədə iddiağa gəldikdə bildirmək istərdik ki, hal-hazırda erməni sakinlərin Laçın sərhəd buraxılış məntəqəsindən hər iki istiqamətdə keçidinə şərait yaranıblar və Azərbaycan tərəfinin bölgədə etnik təmizləmə siyasəti həyata keçirməkdə təqsirləndirilməsi absurdur.

Görünür, 30 ilə yaxın müddətdə nəinki işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərindən, hətta 1980-ci illərin sonunadək indiki Ermənistan ərazisində yaşayan azərbaycanlılara qarşı soyqırımı, kütləvi qırğınlar və etnik təmizləmə həyata keçirən Ermənistan tərəfi hər bir dövlətin eyni yanaşma təbiiq etdiyini və eyni anlayışa sahib olduğunu düşünür. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü sözdə dəstəkləyən Ermənistan Baş naziri yaxşı olardı ki, Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni əsilli sakinlərin Azərbaycan qanunvericiliyi çərçivəsində reintegrasiya siyasətini də dəstəkləsin və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyinə qarşı müdaxilələrdən çəkilsin.

V.VƏLİYEV

P.S. Atalar məsəli: “İtlə dostluq elə, çomağını əlindən yerə qoyma”

Gender siyasətinin əsasını ilk növbədə kişilərin və qadınların ictimai həyatın siyasi, iqtisadi, mədəni və digər sahələrində bərabərliyi təşkil edir. Hər bir dövlətin məqsədyönlü gender siyasətinin tərkib hissəsi dedikdə də elə bu bərabərlik nəzərdə tutulur. Gender siyasəti dedikdə, istər dini, istərsə də ümumbəşəri insan haqları baxımından hər iki cinsdən olanların haqlarının qorunması və möhkəmləndirilməsi, qadın və kişilərin bu hüquqlardan istifadə etməsi başa düşülür.

Gender bərabərliyi, qadın və kişilər arasında bərabərlik dünyanın heç də hər yerində eyni şəkildə, eyni səviyyədə deyil və elə bu baxımdan da bütün dünyada ən aktual məsələlərdən biri hesab olunur. Ümumiyyətlə, diqqətə çatdırmaq ki, gender məsələlərinə hər zaman global səviyyədə nəzarət olunur, daim diqqətdə saxlanılır və dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrində belə gender siyasətinə xüsusi önəm verilir. Elə ölkəmizdə, Azərbaycanda da gender siyasətinə, qadın və kişilər arasında bərabərliyə həssas yanaşılır, xüsusi diqqət ayrılır və şəxsən ölkə



Ölkəmizdə gender bərabərliyi diqqət mərkəzindədir

canlı qadın Həmidə Məmmədquluzadə qoyub. Şərqdə qadınlara seçmək və seçilmək hüququ verən ilk ölkə kimi tarixə düşən Azərbaycan, qadınlara səsvermə hüququnu hələ 1920-ci ildə verən Amerikanı da, həmin hüququ 1944-cü ildə verən Fransanı da qabaqlayıb və bu baxımdan demək olar ki, müsəlman şərqində Azərbaycan məhz gender bərabərliyi məsələsində inqilab etmiş olub.

Tarixi faktlar təsdiq edir ki, Azərbaycan qadınları hələ ötən əsrin əvvəllərindən etibarən ictimai proseslərdə kişilərlə bərabər çalışıblar. Bu ənənə indi də davam edir və yenə də belədir. Həyatın bütün sahələrində qadınların kişilərlə bərabər olduğu göz önündədir. İstənilən vəzifədə, dövlət qulluğunda və hər hansı sahədə desək qadınlar



rəhbərimiz, cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən Azərbaycanda da gender siyasəti uğurla həyata keçirilir. Gender siyasətinin, qadın və kişilər arasında bərabərliyin təmin olunması üçün ölkəmizdə hüquqi baza da mövcuddur və təsadüfi deyil ki, bütün sahələrdə kişilər və qadınlar arasında bərabərlik təmin olunub və ölkəmiz bu istiqamətdə də nümunə hesab olunur.

Heç şübhəsiz ki, kişilər və qadınlar arasında bərabərliyin təmin olunması tək cəhətə hüquqi baza və qanunvericilikdən asılı olmur. Çünki heç də bütün hallarda bu məsələ qanun müstəvisinə daşına bilmir və əksər hallarda mövcud stereotiplər buna mane olur. Məhz stereotiplərə görə bəzən insanlar öz haqq və hüquqlarından istifadə etmirlər, bunu nəzərə almaqdan da çəkinirlər. Elə stereotiplər insanların bərabərliyinə mane olur və bu hallara bizim cəmiyyətimizdə də rast gəlinir. Amma heç də belə olmalı deyil və cəmiyyət özü də məhz bərabərliyin təmin olunması üçün çalışmalı, ya kişinin, ya da qadının hüquqlarının, ümumiyyətlə, bərabərliyin pozulmasına imkan verməməlidir. Ümumiyyətlə, insanlar bərabərlik anlayışından qorxmamalıdır və bilməlidirlər ki, gender bərabərliyi dedikdə, nə kişinin qadının yerini tutması, nə də qadının kişinin yerinə keçməsi başa düşülməməlidir.

Tarix boyu qız uşaqlarına, qadınlara münasibət müzakirə mövzusu olub və xüsusən də hələ qədimdən Azərbaycanda bu müzakirələrə daha çox rast gəlinib, çünki stereotiplər var idi, hansıki onlar gender məsələlərinə hər zaman öz mənfi təsirləri ilə yadda qalıb. Təsadüfi deyildi ki, XIX əsrin sonlarında Bakıda ilk Qızlar Seminariyasının açılmasına nail olan Hacı Zeynalabdin Tağıyev də bu təşəbbüsünə görə elə Bakıda da az qala top-tüfənglə qarşılanmışdı. "Qız hara, təhsil hara", "Qadının yeri ərinin dizinin dibidir", deyən qoçu və dindarlar Tağıyevi qınayırdılar, səbəb isə, əlbəttə ki, onu qına-

mağa rəvac verməli olan mövcud stereotiplər idi. Əlbəttə ki, Hacı Zeynalabdin Tağıyev onu qınayanlara öz başa düşdükleri tərzdə, onların ağılına batacaq şəkildə cavab verməklə, bir növ razılıqlarını almış, vəziyyəti tamamilə əks istiqamətdə dəyişdirə bilmişdi. "Camaat, qızlarımızın zamanə dərsi oxumaları vacibdir, çünki gözləri açılar, külfətdə rəftarları xoş olar. İngilistana, Germaniyaya, Firəngistana gedib oxuyan cavanlarımızın həyəsi oralarından qollarına bir arvad keçirib gətirir, çünki qızlarımızla məcazları tutmur, dolana bilmirlər. Əcnəbi arvadlardan da doğulan uşaqlar özü-özüne olurlar mürtəd və bütün varidatımıza vəresə çıxırlar. İş belə getsə, ata-baba ocaqları qalacaq Quransız, namazsız, şəriətsiz. Təzə məktəbdə qızlara ehkəmi-şəriyyə, paltar tikmək, toxuculuq, mətbəx işləri, müsəlman və rus dilində oxuyub-yazmaq, elmi-hesab, tiffillərə tərbiyə vermək öyrədiləcək. Burda pis şey varmı? Molla Əli Hacı Xəlil oğlu, qulaq as, mən, qızları ismətsiz etmək istəmirəm, naməhrəmlə üzü açıq olmağa çağırıram. Sırağa gecə, iyirmi yaşlı ortancıl qızın sancılanmışdı, az qalmışdı ölsün. Lopabığ Ambarsum həkimi gətizdirdin qızı yoxladı, dava-dərman elədi, qızı ölümdən qurtardı. İndi de görüm, lopabığ Ambarsumun əvəzinə müsəlman arvad həkimi olsaydı, şəriətə hansı daha düzgün gələrdi? Arvad həkimlərinə, müəllimlərinə ehtiyacımız çoxdur", deyər Hacı öz dövrünün qoçularını da, dindarlarını da başa salmışdı ki, müsəlman qızlarının təhsil alması elə şəriət baxımından da təqdirləyiqdir və deməli, vacibdir. Onun fikirlərinin əksinə söz tapa bilməyənlər təbii ki, razılıq vermişdilər qız övladlarının təhsil almasına. Deməli, stereotiplərin aradan götürülməsi lazım gəlirmiş, gərəkməmiş ki, məsələ kökdən həll olunsun.

Mental düşüncədə olan əsassız çərçivələr bəzən kişi və qadın arasındakı bərabərliyin pozulmasına rəvac verir. Bəzən din

adından istifadə edilərək, müxtəlif şəkildə bərabərsizliyə rəvac verilir. Əslində isə heç də İslam dini bərabərsizliyə, ayrışdırıcıya yol vermir. İslam əxlaqı insanlara həyatın bütün sahələrində bərabər olmağı tövsiyə edir. Hələ əsrlər öncə İslam dini kişi və qadınların bərabərliyini tərənnüm edib və bu yanaşma hələ də davam edir. Kişi və qadınlar arasında bərabərsizliyə yol verilməsində İslam dinini səbəb göstərmək yanlışlıqdır, düz deyil. Çünki dinimiz qadınlara, yaxud kişilərə münasibətdə bərabərsizliyi qəbul etmir və ümumiyyətlə islam dinində ayrışdırıcıya qətiyyətlə bəraət qazandırılmaz.

Əslində, gender məsələlərində az da olsa bəzi xoşagəlməz hallara rast gəlinməsinə baxmayaraq, kişi və qadınlar arasında bərabərliyin təmin edilməsində Azərbaycan dünya ölkələrinin əksəriyyətindən öndədir və hətta, birincilər sırasındadır. Əvvəla, Azərbaycan xalqı müsəlman dini mənsubiyyətli və qeyd etdiyimiz kimi, İslam əxlaqı da bərabərsizliyə yol verilməsinin əleyhinə-

kişilərlə bərabər çalışırlar. Qeyd etmək yerinə düşərdi ki, qadınlar hətta çalışdırları işin, vəzifələrin, tapşırıqların, üzərlərinə düşən məsuliyyətin öhdəsindən layiqincə gəlirlər. Bu gün Milli Məclisdə belə çoxlu sayda qadın millət vəkiliyəmiz, deputatlarımız var ki, onlar öz fəaliyyətləri ilə kişilərdən geri qalmırlar və dövlətimiz də bunun üçün şərait yaradır. Azərbaycan qadını məktəblərdə, ali təhsil ocaqlarında, universitetlərdə pedaqoji fəaliyyətlə məşğuldur, elmi kəşflər edir, müxtəlif sahələrdə uğurlar qazanır və elmin də, mədəniyyətin də inkişafına töhfələr verir. Ölkəmizin milli maraqlarının müdafiəsində, idman yarışlarında qadınlarımız Azərbaycanı xaricdə təmsil edirlər və bütün bunların da öhdəsindən layiqincə gəlirlər. Azərbaycanın yetərincə diplomat qadınları belə var.

Sözsüz ki, qadınların rolunun artması, kişilərlə bərabər ictimai həyatın bütün sahələrində çalışmasında dövlətimizin rolu da nəzərə alınmalıdır. Azərbaycan dövləti qadınların ki-



dir, hansıki kişi və qadınlar arasında bərabərliyi tövsiyə edən bir dini yanaşma bunun əleyhinə çıxış edə bilməz. İslam əxlaqı, dini dəyərlərimiz bərabərliyin təminatında xüsusi rol oynayıb və bu zamana qədər də dinimiz xalqımızı bu bərabərliyi qorumağa sövq edib. Digər tərəfdən tarixi faktlar özü də xalqımızın bərabərliyin əleyhinə olmadığını təsdiq edir. Diqqətə çatdırmaq ki, Şərqdə ilk dəfə seçmək, seçilmək hüququ Azərbaycan qadınına məxsus olub. Qadınlarımızın cəmiyyətdə rolunun artması ötən əsrin əvvəllərindən müşahidə edilib. Xatırladaq ki, 1908-ci ildə Azərbaycanda ilk qadın xeyriyyə cəmiyyətinin yaradıcısı Həsən bəy Zərəbənin həyat yoldaşı Hənifə Məlikova olub. Oğlanların və qızların birlikdə təhsil aldığı ilk məktəbin əsasını da Azərbaycan qadını, beynəlxalq konfransda çıxış edən azərbay-

şilərlə bərabər hüquqlara sahib olması, çiyin-çiyinə çalışması üçün şərait yaradıb və imkanları da genişləndirib. İstənilən bir sahədə qadınların işləməsi, çalışması üçün qadağa yoxdur. Hətta, buna hansısa şəkildə, kimlərsə tərəfindən mane olunmasına belə imkan verilmir. Bir sözlə, ölkəmizdə gender məsələlərinə həssas yanaşıldığı göz önündədir və kişilərlə qadınların bərabərliyi hər zaman diqqət mərkəzində olub və yenə də diqqət mərkəzindədir. Bütün sadalanan faktlar isə onu deməyə əsas verir ki, gender bərabərliyinin qorunması istiqamətində uğurlu nəticələrimiz var və gələcəkdə də bu bərabərliyin qorunmasının təmin ediləcəyinə zərər qədər şübhə ola bilməz.

İnam Hacıyev

Gültəkin Hacıbəyli Anna Akopyan kimi danışır

Mövcud faktlar təsdiq edir ki, siyasi bilik və bacarıqlardan uzaq olanlar siyasi bataqlığa uğrayırlar. Sadəcə bir əmması var ki, uğursuzluğa düşən olanlar məğlubiyyətlərini dilə gətirmirlər, siyasət onlarıq olmadığını etiraf etmirlər. Çünki siyasət onlara maddi imkanlar yaradır, özlərinin və ətraflarının dolanışığını təmin edir. Fikir verin, 35 ilə yaxındır ki, Əli Kərimli, Cəmil Həsəni, Tofiq Yaqublu siyasətdədirlər, lakin cüzi belə müsbət nəticə əldə edə bilməyiblər. Hətta bələdiyyə üzvü seçilmək imkanına malik olmayıblar. Ona görə ki, cəmiyyət onları qətiyyətlə rədd edir, apardıqları siyasətin düşməni maraqlarına xidmət etdiyini qeyd edib, qınayırlar. Dağıdıcı müxalifət isə ictimai qınaqdan nəticə çıxarıb, ən azı siyasətlə vidalaşmaq cəsarətini ortaya qoymurlar. Etsələr, təbii ki, ac qalarlar. Bu baxımdan cəmiyyətin tənqidlərinə əhəmiyyət vermədən siyasətdə vurnuxur və xarici maraqlı qüvvələrin Bakı təmsilçiləri rolunda çıxış etməklə özlərinə maliyyə yardımları qazandırır. Söz yox ki, yazdıqlarımız quru sözlərdən ibarət deyil. Ortada təkzibedilməz faktlar mövcuddur. Məsələn, "Milli Şura"nın sədri Cəmil Həsəni millətin gözünün içinə baxa-baxa deyir ki, o, həqiqətdən də SOROS Fondundan hər ay 200 ABŞ dolları alıb. Əgər 200 ABŞ dolları aldığı deyirsə, deməli, 2-nin arxasında bir neçə sıfır var. Yəni, arxa qapıdan çıxarkən C.Həsəni cibləri dolu ABŞ dolları ilə çıxıb.

Gültəkin Hacıbəyli indi də Cəmil Həsəninin ətəyindən yapışır

Digər tərəfdən, dəfələrlə AXCP funksionerləri Gürcüstandan Ə.Kərimliyə çatacaq



maliyyə yardımları gətiriblər. Hətta qaçaqmalçılıq yolu ilə Gürcüstandan Azərbaycana pul keçirməyə cəhd etdiyinə görə, AXCP sədrinin müavinlərindən biri həbs olunmuşdur. Eyni maliyyə yardımlarını REAL partiya-sının hansı mənşəbə qulluq etdiyini hələ də heç özü də bilməyən İlqar Məmmədov da alıb. Qisası onu qeyd etmək olar ki, müxalifətin dağıdıcı qanadı siyasətdə ancaq maliyyə yardımları əldə etmək üçün veyillənirlər. Əminliklə demək olar ki, günün birində azuqələri kəsilsə, onlar siyasətlə vidalaşarlar. Hələ ki, pul-para gəlir. Bu da onları daha əzmlə erməni lobbisinin tapşırıqlarını yerinə yetirməyə həvəsləndirir. Bəzən erməni revanşist qüvvələrlə eyni mövqedən çıxış etməklə kifayətlənməyib milli heysiyyətimizə toxunmaqla erməni təəssübkeşliyi nümayiş etdirirlər. Özünü gah Əli Kərimlinin sözcüsü, bəzən də C.Həsəninin yetirməsi kimi təqdim edilən G.Hacıbəyli durub durub o gül ağzını açaraq, Anna Akopyan kimi fikirlər səsləndirib. Deyib ki, Azərbaycan iqtidarı maraqları uğruna və yanlış, səthi hesablamlarından dolayı 3 min şəhid verərək və Türkiyənin böyük mənəvi-siyasi dəstəyi ilə əldə etdiyimiz hərbi qələbənin siyasi nəticə-

lərini sıfırlamaqla məşğuldur: "Qarabağ ətrafında beynəlxalq mövqelərimizin hər gün daha çox zəifləməsinə ürək ağrısı ilə izləməkdəyəm. Elə məsələlər var ki, onlar haqqında açıq yazmaq olmur. Ancaq anladığım, hiss etdiyim bir gerçək var: odla oynayırıq. Dəyanmaq lazımdır". Danışığı ilə özünü batıran, dilləndikcə özünü rüsvay edən bu xanım hələ də siyasətin nə olduğunu anlamır. Başa düşmür ki, milli problemlərin həlli gecə yatıb səhər deputat seçilə bilmədiyin üçün dağıdıcı müxalifətçi olmaq deyil. Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü tam bərpa edib, suverenliyini də Laçın keçid məntəqəsi yaratmaqla həyata keçirib, Xankəndi şəhərini və digər rus sülhməramlılarının müvəqqəti nəzarət etdikləri ərazilərdə separatçıların və onların hərəkətini məhdudlaşdırmaqla dünyada ən güclü və qüdrətli dövlət olduğunu nümayiş etdirib. Əgər Gültəkin Hacıbəyli bunu bilmirsə və ya nələrin baş verdiyini hələ də anlamırsa. Heç olmasa başını sosial şəbəkələrdən ayıraraq, dünya mətbuatını izləsin. Oxusun və görsün ki, bəşəriyyət Azərbaycanın hərbi, siyasi, diplomatik uğurlarına necə heyran qalıb. Söz yox ki, bilsə və anlasa da reallıqdan çıxış etməyəcək. Çünki yediyi çörək

onun burnundan gəlir. Axı həmin çörəyin pulunu ona C.Həsəni və Ə.Kərimli vasitəsilə xarici maraqlı dairələr verirlər.

Vəkil Namizəd Səfərov əqidə dostu T.Yaqublu kimi yaltaqlıq edir

Ümumilikdə belə götursək, bu üzdənirəq məxluqların hamısı eyni bezin qırağıdır. Hamısı eyni mahnını ifa edir və hamısı da eyni zənguləni vururlar. Özünü vəkil kimi təqdim edən Namizəd Səfərov isə lap gül vurub. Yaşının bu vədəsində, saçının, saqqalının ağaran vaxtında başlayıb Ə.Kərimliyə yaltaqlanmağa. Eşitdiyimə və oxuduğuma görə yaltaqlığın da bir sərhədi olur. N.Səfərov isə əqidə dostu T.Yaqublu kimi sərhəd-filan hesablamadan Ə. Kərimlini o ki var tərifləyib: "Əli Kərimli Azərbaycan Dövlət Universitetini fərqlənmə diplomu ilə bitirmiş hüquqşünasdır. Praktiki olaraq bir gün olsun belə ixtisası üzrə işləməsə də, İXM-nə edilmiş sonuncu əlavələri siyasi və hüquqi baxımdan geniş təhlil və şərh etməklə Azərbaycanın praktik hüquqşünaslarına əsl hüquq dərsi keçdi. O, göstərdi ki, hüquqşünas diplomu daşımaq və ya illərlə hakimiyyətdə oturub, yüksək hüquq postlarını zəbt etmək, heç də bacarıqlı hüquqşünas olmaq demək deyil. Həqiqi hüquqşünas, ilk növbədə ədalətli olmalı və vətənin taleyinə biganə qalmamalıdır". Həyasızlığı da bir həddi olur. Görünən isə ondan ibarətdir ki, N. Səfərov bu prinsipləri nəzərə almıyır. Ə.Kərimli savadsız birisi olduğu halda, onu fərqlənən birisi kimi təqdim etmək ən azı ölkə hüquqşünaslarına hörmətsizlikdir. Çünki Azərbaycan hüquq elmi sahəsində və məhkəmə, prokurorluq sisteminə olan bilikli, savadlı, bacarıqlı hüquqşünasların yanında Ə.Kərimli qənddandan qənd oğurlayan uşağa bənzəyir. Bunu yəqin ki, N.Səfərov bilməmiş deyil.

I.ƏLİYEV

"Fransa dövləti uzun illərdir Azərbaycana qarşı fitnəkarlıq mövqeyindədir və bu hallar gündən-günə genişlənməkdə, güclənməkdədir". Bu sözləri SiA-ya verdiyi açıqlamasında Milli Məclisin Aqrar Siyasət Komitəsinin sədri, millət vəkil Tahir Rzayev deyib. Komitə sədri vurğulayıb ki, ölkənin prezidenti Emmanuel Makron başda olmaqla, Fransa parlamentinin əksər deputatları, siyasi dairələri, merləri açıq-aşkar dövlətimizə qarşı düşmənçilik siyasəti yürüdü və bunu demokratiya, humanizm pərdəsi ilə ört-basdır etməyə çalışırlar.

"Təcavüzkar, 30 il Azərbaycan torpaqlarını işğal altında saxlayan, bir milyondan çox insanın bəlalарına səbəb olan, şəhər və kəndlərimizi xarabazarlığa çevirən erməniləri, Ermənistanın hakim dairələrini yazıq, əzilən, ac-yalavac, hüquqları pozulan millət kimi dünyaya təqdim etmək, onların tərəfində durmaq Fransanın dövlət siyasətinə, ən ali məqsədinə çevrilmişdir. Bu gün ermənilərin taleyinə bu ölkələrin rəhbərlərindən daha çox Makron və onun tərəfdarları ağılayırlar. Fransa prezidentinin, bu ölkənin xarici işlər nazirinin, bir çox merlərin müsaibələri Azərbaycanın suverenliyinə, dövlət quruluşuna, müstəqilliyinə zidd olan fikirləri heç bir beynəlxalq normaya sığışmır. Bu əslində demokratiya, humanizm deyil, təcavüzkar Ermənistanı revanşist mövqeyini davam etdirməyə həvəsləndirmək, qarşıdurmanı kəskinləşdirmək, müharibəni alovlandırmaq, Cənubi Qafqazda təhlükəsizliyi sarsıltmaqdır.

Fransa təxribatçı əməllərini davam etdirir

KOMİTƏ SƏDRİ ŞƏRH ETDİ



Paris meri Ann İdalqonun müşayəti ilə Fransada yaşayan ermənilərin Qarabağa göndərmək istədikləri 10 maşından ibarət "humanitar yük" karvanının Laçın yolu ilə Xankəndinə gətirilməsi cəhdi Fransanın ölkəmizə qarşı yönəldilmiş fitnəkarlığının, düşmənçiliyinin bariz nümunəsidir. Bu yüklərin gətirilməsini, haradan keçməsinə əvvəlcədən Azərbaycanla razılaşdırmadan, viza rejiminə əməl etmədən, özü də Paris, Marsel və Strazburq merlərinin müşayəti ilə sərhəddən keçmək cəhdi hegemonluğun ifadəsi olmaqla, dövlətimizin suverenliyinə təcavüzdür. Beynəlxalq hüquqdan anlayışı olanların, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyanların bu hərəkətləri heç bir nor-

maya, demokratik dəyərlərə uyğun gəlmir və bilavasitə Azərbaycana təzyiq etmək, güc göstərmək yoludur.

Qarabağda yaşayan ermənilərin blokadada olması, aclıq keçirməsi, çörəyə, suya möhtac qalması barədə söylənilənlər əfsanədir. Bunu BMT Təhlükəsizlik Şurasının iclası, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi bir daha təsdiq etdi. Digər tərəfdən Qarabağda yaşayan ermənilər Azərbaycan vətəndaşlarıdır və acdılsa onlara yardım göstərmək, kömək əli uzatmaq Azərbaycanın haqqı və borcudur. Onlar əgər Azərbaycan Qızıl Aypa-

ra Cəmiyyətinin bölgəyə göndərdiyi yardımdan, Azərbaycan vətəndaşlığından və qanunlarından imtina edirlərsə, onda ölkəmizin ərazisini tərk edib Fransaya köçə bilərlər və bu dövlətin yardımını da qəbul edərlər. Əks təqdirdə Azərbaycanın razılığı və icazəsi olmadan heç bir dövlət Qarabağ ermənilərinə kömək və yardım edə bilməz.



Makron və tərəfdarları yaxşı bilirlər ki, Fransanın özünün üzv olduğu BMT Təhlükəsizlik Şurası Ermənistanın işğalçı olduğunu, qəbul olunmuş dörd qətnaməsi ilə qismən təsdiq etmişdir.

Azərbaycanın öz torpaqlarını düşməndən azad etməsi və Laçın sərhəd buraxılış məntəqəsini yaratması onun beynəlxalq normalara əsaslanan haqqıdır. Çünki Laçın yolu ilə uzun illər separatçılara silah-sursat daşınmış, bu yoldan diversiya qrupları keçmiş, ərazilərimiz minalanmışdır. Makron yaxşı anlayır ki, Azərbaycan özünün milli təhlükəsizliyini qorumağa, sərhədlərini möhkəmləndirmə-

yə, düşməne və havadarlarına cavab verməyə qadirdir və onun təsir göstərə biləcəyi dövlət deyil. Belə olan halda Fransa humanitar yardım məsələsini ortaya atmaqla, yeni bir oyun oynayır, Ağdam-Xankəndi yolunu seçməklə, Laçın yoluna üstünlük verməklə, təcavüzkarları qızışdırmaqla, Cənubi Qafqazda söz sahibi olmağa cəhd edir, Ermənistanın yanında olduğunu sübut etməyə çalışır. Ancaq bütün bunlar əhəmiyyətsiz gedişlər, beynəlxalq aləmi çaşdırmaq üçün vasitədir. Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev dəfələrlə bəyan etmişdir ki, heç bir təzyiq və təsir bizi tutduğumuz haqq yolu-muzdan döndərə bilməz və döndərməyəcək. Ermənistandan, ermənilərdən də çox fransızlar, şəxsən Makron özü bunu daha yaxşı dərk edir. Ancaq nəslinin kökündə və öz qanında təcavüzkarlıq, zulm, ədalətsizlik olduğu üçün təcavüzkarların yanındadır, işğalçını, zalımı dəstəkləməkdədir. Gen yaddaşı möhkəm olan fransızlardan demokratiya, haqq-ədalət gözləmək əbəsdir. Biz bundan sonra da Makronun və tərəfdarların çirkin əməllərinin şahidi olacağıq, ancaq Azərbaycan bütün cəhdlərin qarşısını alacaqdır", deyir Tahir Rzayev bildirib.

İnam Hacıyev

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin həyatı kitablara sığmayacaq qədər dərin və mənalıdır. Azərbaycan xalqının həyatında, müstəqilliyinə qovuşmasında, inkişaf və tərəqqisində, milli dəyərlərinin formalaşmasında, tarixinin, mədəniyyətinin qorunub yaşadılmasında və günlərlə saya biləcəyimiz digər məsələlərdə Ulu Öndərin rolu əvəzsizdir. Böyük şəxsiyyətin həyat və fəaliyyətinin Azərbaycan tarixinin ayrıca bir mərhələsini təşkil edən Naxçıvan dövrü isə daha diqqətçəkəndir. Çünki bu mərhələ ümumilikdə Azərbaycan xalqının taleyinin dəyişməsinə xidmət edən bir mərhələ olmuşdur.

Görkəmli dövlət xadiminin 1991-ci il sentyabrın 3-də Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisində keçirilən fəvqəladə sessiyada deputatların və iclas zalının qarşısına toplaşan minlərlə insanın təkidi ilə Ali Məclisin Sədri seçilməsi də Azərbaycanın müstəqillik yollunun əsasını qoymuşdur.

"Bu zamanın, bu dəqiqələrin, bu saatın hökmünü nəzərə almaya bilməzdim. Xalqın bu əhval-ruhiyyəsini, tələblərini nəzərə alaraq bütün məsələləri götür-qoy etdim. Mən öz taleyimi xalqa tapşırıbmışam və xalqın iradəsini, yəqin ki, indi bu müddətdə, bu çətin dövrdə yerinə yetirməliyəm", - deyən dahi şəxsiyyət Naxçıvan Muxtar Respublikasını erməni təcavüzündən xilas etmiş, blokada şəraitində gələcək inkişafın böyük təməllərini atmışdır. Görkəmli dövlət xadiminin qədim diyardan Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə və Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə deputat seçilməsi böyük təcrübəyə malik olan qüdrətli siyasətçinin ölkənin ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak etməsinə meydan açmışdır. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xalq deputatı kimi fəaliyyəti, onun iradəsi ilə qəbul olunmuş qərarlar müstəqillik tariximizin ən parlaq səhifələrini təşkil edir.

Müstəqilliyimizin əsas səbəbkarı

1990-cı ilin yanvar ayında Azərbaycanın ayrı-ayrı rayonlarının, eləcə də Naxçıvanın sərhədlərində ermənilər tərəfindən münafişlər törədilirdi. Yanvar ayının 18-də keçmiş SSRİ-nin Daxili Qoşunlarının iştirakı ilə Naxçıvanın Kərki kəndi işğal olunmuşdu. Ermənilərin Sədərək istiqamətində müttəfədi hücumları başlamışdı və vəziyyət gündən-günə gərginləşirdi. Yanvarın 20-də Bakıda törədilən faciə ilə Naxçıvanın sərhədlərində münafişlərin başlanmasının üst-üstə düşməsi isə ermənilərin havadarlarının əvvəlcədən hazırladıqları böyük plan üzrə cərəyan edirdi. Belə ki, burada məqsəd diqqətin Bakı hadisələrinə yönəlməsi fonunda Naxçıvanın əhalisi arasında ümitsizlik yaradaraq bölgənin boşaldılması və erməni işğalı üçün şəraitin yaradılması idi. Digər tərəfdən isə Naxçıvanı ölkənin paytaxtı ilə birləşdirən yollarda da ermənilər tərəfindən münafişlər törədilir, Bakı-Naxçıvan qatarları dayandırılır, günlərlə işləmir, məşinistlətə qarşı vəhşiliklər edilirdi. Naxçıvan blokada vəziyyətinə salınırdı. Bütün bu əməllərin arxasında kimin olduğu, kimin planı və gücü ilə həyata keçirilməsi 20 Yanvar hadisələrindən sonra Naxçıvana qayıdan və burada yaşayan Ulu Öndərə gün kimi aydın idi. Elə buna görə də Ali Məclisin 14 dekabr 1990-cı il tarixdə keçirilən sessiyasında yeni ittifaq müqaviləsinə münasibət məsələsi müzakirə olunarkən məsələ ilə bağlı çıxış edən Ulu Öndər Heydər Əliyev deyirdi: "Mən yeni ittifaqa daxil olmağın və bunun üçün referendum keçirməyin heç bir şərt qoymadan əleyhinəyəm. Azərbaycan respublikası iqtisadi və siyasi müstəqillik yolu ilə getməli, tam istiqlaliyyət uğrunda mübarizə aparmalıdır..."

1991-ci il sentyabrın 3-də Heydər Əliyevin Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinə Sədr seçilməsi heç də keçmiş Sovetlər

3 sentyabr 1991-ci il: Xalqın taleyini dəyişdirən tarix



İttifaqı rəhbərliyinin nüfuzlu simasının kiçik bir əyalətə rəhbər seçilməsi deyildi. Bu, Azərbaycanı çox yaxşı bələd olduğu ittifaqın caynağından qoparmaq üçün yolun başlanğıcı idi. Naxçıvanda yaşadığı halda, Azərbaycanı idarə etmək qabiliyyətinin, xalqın müstəqillik arzusunun reallaşdırmaq bacarığının, tarixi sənədlərin qəbulu və həyata keçirilməsi əzminin nümayişi idi. Bu seçim eyni zamanda Azərbaycanın qədim diyarı Naxçıvanın erməni təcavüzündən, onun düşmənlərinə keçmək təhlükəsindən xilasını idi.

Təbii ki, bütün bu hadisələrin fonunda Ulu Öndərin yaşadığı, rəhbərlik etdiyi Naxçıvanda SSRİ-nin saxlanılmasına dair referendum keçirilə bilməzdi. Beləliklə də referendum Naxçıvanda boykot edildi. Bu barədə Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin 18 oktyabr 1991-ci il tarixli sessiyasında qəbul edilmiş "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında" Konstitusiyaya Aktına münasibətlə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin 26 oktyabr 1991-ci il tarixli bəyanatında deyilir: "Naxçıvan Muxtar Respublikasının demokratik qüvvələri son üç ildə Azərbaycan Respublikasının milli azadlığı, müstəqilliyi uğrunda fəal mübarizə aparıb, bu yolda qurbanlar verib və 18 oktyabr 1991-ci ildə qəbul olunmuş "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında" Konstitusiyaya Aktını bütün Azərbaycan demokratik qüvvələrinin böyük qələbəsi kimi qiymətləndirir. 17 mart 1991-ci il tarixdə Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının saxlanılması haqqında referendumda Naxçıvan Muxtar Respublikası əhalisinin iştirak etməsi məhz muxtar respublika demokratik qüvvələrinin Azərbaycanın milli azadlıq, istiqlaliyyəti uğrunda apardığı mübarizə ilə əlaqədardır.

Razılıq hissi ilə bildiririk ki, nəhayət, Azərbaycan Respublikası ali hakimiyyət orqanı tərəfindən milli azadlıq niyyətlərimizin həyata keçirilməsi üçün ilk addım atılıbdir...

Bundan sonra Azərbaycan Respublikasının Sovet İttifaqının hakimiyyət orqanlarında iştirak etməsi yolverilməzdir. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tam reallığa çevirmək üçün ümumi xalq səsverməsinin keçirilməsi vacibdir və məqsədemüvafiq olardı. Azərbaycan xalqı tam əmin ola bilər ki, naxçıvanlılar milli azadlıq uğrunda mübarizəni daha əzmlə davam etdirəcəklər".

Dövlətimizin başçısı bu məsələyə münasibət bildirərkən tarixi fakta əsaslanaraq demişdir: "... Heydər Əliyev qoymadı ki, Naxçıvanda bu referendum keçirilsin. İndi baxın, müstəqilliyə aparan addımlar hansılardır? Müstəqilliyə aparan yollar haradan keçib?.. Mən istərdim ki, hər kəs bu tarixi bilsin və müstəqilliyin əsas səbəbkarlarını tanısin. Bizim müstəqilliyimizə gedən yol məhz 17 noyabr 1990-cı ildən başlamışdır ki, indi dövlət bayrağımız olan üçrəngli bayraq dövlət bayrağı kimi təsis edildi".

Gülünc qərarları ləğv edən tarixi qərarlar

70 illik əsəret zəncirinin tamamilə qırılıb dağılmaq üzrə olduğu, 15 müttəfiqin azadlıq mücadiləsi ilə mübarizə apardığı bir vaxtda, xüsusilə də 1990-cı ilin 19-20 yanvarında Bakının Azadlıq meydanında müstəqillik uğrunda yüzlərlə şəhidi olan ölkənin Ali Sovetinin 1991-ci il 16 yanvar tarixli qərarına günümüzün prizmasından baxdıqda həmin dövrdə bu xalqın taleyinin kimlərin əlində olması böyük təəssüf hissi doğurur. Adıçəkilən ta-

rixdə Azərbaycan Respublikası Ali Soveti "Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının saxlanması məsələsi üzrə SSRİ referendumunun Azərbaycan Respublikasında keçirilməsinin təşkili haqqında" qərar qəbil etmişdi. Qərarla referendumun "Ümumxalq səsverməsi (SSRİ referendumu) haqqında" SSRİ Qanununun 17-ci və 18-ci maddələrinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasında 1991-ci il martın 17-də keçirilməsi qeyd olunurdu.

Nə üçün qəbul edilmişdi bu gülünc qərar? Axı artıq vaxt yetişmişdi. Müstəqilliyimizin bir addımlığında bu qərarı qəbul etməyin təbii ki, başqa mənası yox idi. Burada onların məqsədi yalnız tutduqları vəzifəni qorumaqdan, xalqı əzməkdən, yüzillik müstəqillik arzularını məhv etməkdən ibarət idi. Sual olunur, ölkəsində 20 Yanvar hadisəsini yaşayan bir dövlət memuru nə qədər qəddar ola bilərdi ki, bu hadisəni törədən qurumun yenidən hakimiyyətdə qalmasına, özününə onun əsarətinə baş əyməsinə səs verə bilərdi. Qızıqdırılıb meydana salınan ermənilərin sərhədlərimizdə törətdiyi əməllər, 1988-ci ildən başlayan Ermənistan-Azərbaycan münaqişələrinin hər gün kəskinləşməsi hələ də bu məmurları qəflət yuxusundan ayıra bilmirdi. Çünki onlar fərqli yaşayışı, öz vəzifə səlahiyyətlərini, masalarını bütöv bir xalqın mənafeyindən, taleyindən üstün tuturdular. Bütün bunlara görə də SSRİ-nin saxlanılması onlar üçün vacib məsələ idi.

Bu barədə dövlət başçısı cənab İlham Əliyev tarixi və dəyərli fikirlərini bildirərək qeyd edib ki, Sovet İttifaqı dağıldı, Rusiya Federasiyası özü dövlət suverenliyi haqqında Konstitusiyaya Aktını bizdən qabaq qəbul etmişdi: "Rusiya çıxdı, Ukrayna çıxdı, bütün qalan respublikaları çıxdı.

Azərbaycan rəhbərliyi nəyi gözləyirdi, kimi gözləyirdi? Bilirsiniz, ona görə, bu tarixi bilmədən düzgün təsəvvür formalaşdırmaq çətinidir. Gələcəkdə düzgün addımların atılması üçün də bu vacibdir və gənc nəsil də bunu bilməlidir. Tarixi həqiqət belədir. Amma, eyni zamanda, bizim o ildə digər tarixi həqiqət var - o da 17 noyabr tarixidir. 1990-cı il noyabrın 17-də Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə o vaxt Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasının adı dəyişdirildi, "Sovet Sosialist" sözləri o addan götürüldü, sadəcə, Naxçıvan Muxtar Respublikası adlandırıldı. 1990-cı il noyabrın 17-də Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağı Naxçıvanda rəsmi bayraq kimi qəbul edildi. Bu tarixi videolar var. Eyni zamanda, Azərbaycan Ali Soveti qarşısında vəsatət qaldırıldı ki, oxşar addımı Azərbaycan Ali Soveti də etsin. Ancaq bunu etmədi. Əksinə, 1991-ci ilin yazında Sovet İttifaqı çərçivəsində keçirilmiş referendumda, Sovet İttifaqının saxlanması dair referendumda o vaxtki Azərbaycan rəhbərliyi xalqın iradəsinə zidd olaraq o referendumun nəticələrini saxtalaşdıraraq Sovet İttifaqının saxlanması səs verdi".

nəinki bəhrələnmək istəmirdi, əksinə ona qarşı əsassız mübarizə aparırdılar. Bütün bunlara rəğmən tanınmış ziyalılar Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışını olduqca zəruri hesab edirdilər. Respublikanın bütün əhalisi Ulu Öndərin hakimiyyətə gəlməsini istəyirdi. Amma hakimiyyət hər vaxt buna mane olurdu. Yaş senzini ortaya atmışdılar ki, Heydər Əliyev seçkilərdə iştirak edə bilməsin.

Belə olan təqdirdə, cəmiyyətin öndə gedən bir qrup ziyalı 16 oktyabr 1992-ci ildə "Səs" qəzeti vasitəsilə Ulu Öndər Heydər Əliyevə müraciət etdi. "91-lər"-in fəaliyyəti kimi tariximizə düşən bu hadisə çox önəmlidir. Çünki ziyalılar gördülər ki, ölkədə separatçılıq baş alıb gedir, qanunsuz silahlı dəstələr insanlar üçün böyük təhlükəyə çevrilir, əhalinin həyat səviyyəsi də sürətlə aşağı düşür. Yeni, sözün əsl mənasında Vətən əldən gedirdi. Belə bir şəraitdə 91 ziyalı Heydər Əliyevə yeni bir partiyanın yaradılması və həmin partiya rəhbərlik etməsi ilə bağlı müraciət etdi. Partiyanın yaradılmasında məqsəd demokratik yolla hakimiyyətə gəlib Vətəni xilas etmək idi. Bütün Azərbaycan xalqı gördürdü ki, Heydər Əliyev Naxçıvanı məhv olmaqdan xilas etdi. Blokada şə-

mişdir, bu dəhşətli cinayəti qınamışdır. Bütün bunlar və eyni zamanda, Naxçıvanda çalışdığı dövrdə müstəqilliyə doğru atılan addımlar, o cümlədən Azərbaycan Demokratik Respublikasının Dövlət Bayrağının Naxçıvanda rəsmi bayraq kimi təsis edilməsi və digər addımlar, həmçinin Naxçıvanın erməni işğalından qorunması xalqın ona inamını daha da artırır və bütün bu amillər nəticədə xalqımızın müdrikliyinə əsaslanaraq gələcəkdə Azərbaycanı böyük bələldən qurtara bilmişdir.

Azərbaycanın xilas-Yeni Azərbaycan Partiyası

Məşhur "91-lər" öz tarixi missiyasını şərtlə yerinə yetirdilər. Yeni bir partiyanın-Yeni Azərbaycan Partiyasının yaradılması da reallaşdı. Partiyanın təsis konfransı Naxçıvanda keçirildi. Təsis konfransında ölkəmizin bütün bölgələrindən 500-dən çox nümayəndə iştirak edirdi və onların tarixi qərarları tariximizin yeni səhifəsinin açılmasına gətirib çıxardı.

Yeni Azərbaycan Partiyasının Naxçıvanda keçirilmiş birinci təsis konfransını tarixi

Prezidenti seçilməsi ilə tariximizin o qara səhifəsi bağlanmışdır. Və biz bağlanan o qara səhifədən sonra başlanan tariximizin parlaq səhifələri ilə bu gün fəxr edirik, qürur duyuruq.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi, milli azadlığı əbədidir və əbədi olacaqdır!

Bu dəyərli fikirlərin müəllifi olan Ulu Öndərin uzaqgörənliyi, əzmkarlığı, məsləhətkeşliyi, ideyaları ilə müstəqilliyimiz qorundu, yaşadı, əbədləşdi. Bu gün müstəqil Azərbaycanımız etibarlı əllərdədir. 1990-cı illərdə sərişsiz dövlət rəhbərləri tərəfindən ermənilərə satılan torpaqlarımız fəaliyyətində daim Heydər Əliyev siyasətinə, ideologiyasına əsaslanan dövlət başçımızın rəhbərliyi ilə şücaətli Milli Ordumuz tərəfindən işğaldan azad edildi. 2020-ci ildə 44 günlük müharibə ilə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması Ulu Öndərimizin ən böyük arzusunun reallaşması idi.

Bu barədə Prezident İlham Əliyevin dəyərli və yaddaqalan, bütün nəsillərə nümunə olan dəyərli fikirlərini dinləmək kifayətdir:



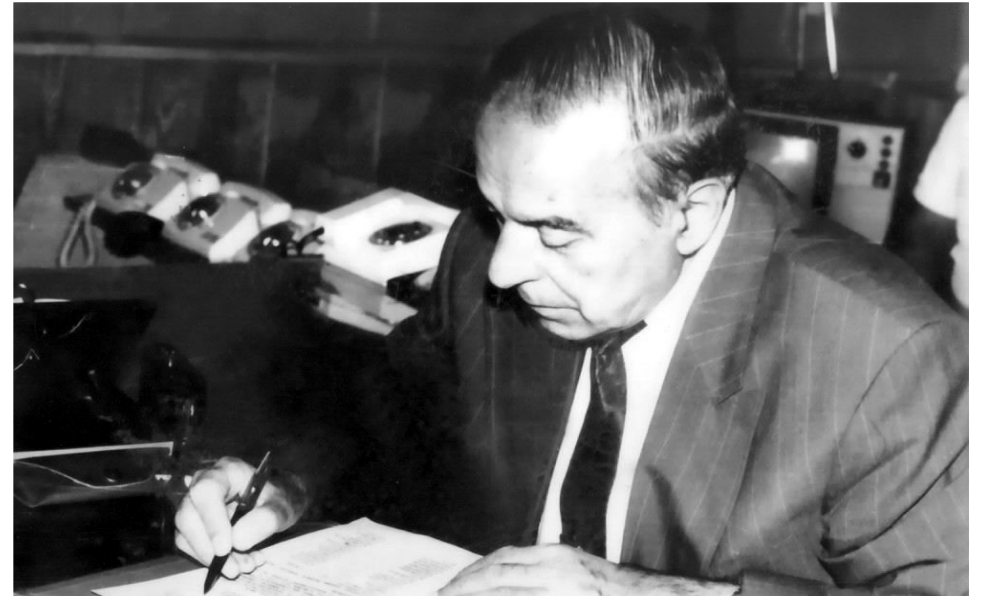
Ölkədəki vəziyyət fonunda "91-lər" in mühüm missiyası

1990-cı illərin əvvəlində respublikada vəziyyət olduqca ağır idi-Azərbaycanda ictimai-siyasi proseslər idarəolunmaz forma alırdı. Hakimiyyətdə olanlar isə sanki xalqın maraqlarını unutmuşdular. Onların nəyə xidmət etdiklərini anlamaq mümkün deyildi. Xalqın müqəddəratı, istəyi, Vətənin təhlükəsizliyi onları maraqlandırmırdı. Həmin dövrdə xalq ağır vəziyyətə düşmüşdü və ən başlıcası mənəvi cəhətdən sarsılmışdı. Hakimiyyətə qarşı ümumxalq narazılığı yaranmışdı və insanlar mitinglər, etiraz aksiyaları keçirməklə hakimiyyətə etirazlarını bildirirdilər. Ümumxalq narazılığı fonunda 1992-ci ildə respublikada hakimiyyətə gələn AXC-Müsavat cütliüyü dağıdıcı proseslərin qarşısını nəinki almıdı, əksinə hərc-mərclik daha da artdı, Ermənistanın hərbi təcavüzü daha da sürətləndi. Çox qısa zamanda xalq AXC-Müsavat hakimiyyətinin idarəçiliyi bacarmadığının şahidi oldu. Bu hakimiyyətin faciəsi onda idi ki, bacarıqlı, peşəkar insanları da vəzifədən kənarlaşdırırdı. Beləliklə, o vaxtkı hakimiyyətin yarıtılmaz siyasəti nəticəsində ölkəmiz uçuruma doğru sürüklənirdi, Azərbaycan məhv olmaq təhlükəsi ilə üz-üzə qalmışdı.

Ölkədəki ümumi vəziyyətin nə qədər təhlükəli olduğunu cəmiyyətin sağlam qüvvələri, ziyalılar yaxşı dərk edirdilər. Bu insanlar anlayırdılar ki, Azərbaycanı belə bir ağır vəziyyətdən xalqımızın ləyaqətli oğlu Heydər Əliyev kimi böyük dövlət xadimi, bütün dünyada tanınmış bir şəxsiyyət xilas edə bilər. Amma o zamankı hakimiyyət Ümum-milli Lider Heydər Əliyevin təcrübəsindən

raitində olan bir bölgədə insanlarla Heydər Əliyevin birliyi bütün çətinliklərə sinə gərdi. Bütün xalq Heydər Əliyevi çox sevirdi. Ona inanır və böyük ümid bəsləyirdi. Onun birinci dəfə Azərbaycanda hakimiyyətdə olduğu dövrdə gördüyü işlər, dövlətimizin başçısının da vurğuladığı kimi, həmin dövrdə Qarabağda separatist qüvvələrin baş qaldıra bilməməsi bu inamı daha da möhkəmlətməmişdi. Dövlət başçısının dediyi kimi: Heydər Əliyev cəmiyyətdə inam çox yüksək səviyyədə idi. Bu inamın əsas səbəbləri o idi ki, Azərbaycanda işlədiyi dövrdə o həmişə xalqa xidmət edirdi, həmişə xalqın qayğıları ilə yaşayırdı, həmişə xalqla birlikdə idi, bir yerdə idi. Məhz onun rəhbərliyi altında Azərbaycan 1970-80-ci illərin əvvəllərində sovet məkanında ən geridə qalmış respublikadan ən qabaqcıl respublikaların birinə çevrilmişdi və bütün statistik göstəricilər bunu təsdiqləyir. Eyni zamanda, Azərbaycanda yaşayan vətəndaşların həyat səviyyəsi ildən-ilə yaxşılaşırdı, xüsusilə kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan insanlar öz həyatını yenidən qura bilmişdilər.

Dövlətimizin başçısı ötən 30 ilin tarixini çox ətraflı, bütün hadisələri xronoloji ardıcılıqla şərh etməklə böyük bir tarixdən söhbət açır, Ulu Öndərimizin qətiyyətini, iradə və bacarığını tarixi faktlarla göstərirdi: ... Heydər Əliyev bütün vəzifələrdən istefa verəndən iki həftə keçməmiş erməni separatçıları artıq Qarabağın Azərbaycandan ayrılıb Ermənistanla birləşməsi ilə bağlı məsələ qaldırırmışdılar. Yəni, bu amillər göstərir ki, Ulu Öndər pensiyada olanda da, xalqımız üçün ən faciəvi günlərdə də xalqla birlikdə idi. 20 Yanvar faciəsinin ertəsi günü Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək sovet hökumətini, Kommunist Partiyasını - uzun illər xidmət etdiyi partiyayı ittiham et-



hadisə adlandıran dövlətimizin başçısı deyirdi: Ulu Öndərin sədrliyi ilə keçirilmiş bu konfransdan sonra ölkəmizdə yeni siyasi qüvvə yaranmışdır. Yeni Azərbaycan Partiyası yarananda müxalifət partiyası kimi yaranmışdır və dövlətin ağır problemlərinin, yükünün bir hissəsini öz üzərinə götürmək böyük məsuliyyət tələb edən addım idi. Çünki o vaxt, bir daha demək istəyirəm, ölkədə gedən proseslər çox narahat edici idi və Azərbaycanın görkəmli nümayəndələrinin məhz Heydər Əliyevə müraciət etməsi bu zərurətdən doğurdu. Çünki ölkə artıq idarəolunmaz vəziyyətə düşmüşdü, bir il ərzində dövlətçiliyin əsasları qoyulmamışdı, demokratik inkişaf ləng gedirdi, əslində, geriye addımlar atılırdı. Biz təkcə senzuranın tətbiq edilməsini yada salsaq, demək kifayətdir ki, o vaxt demokratik mühitdən söhbət edə bilməzdik. Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis konfransının məhz Naxçıvanda keçirilməsi də buna bağlı idi. O vaxt Bakıda bu konfransın keçirilməsinə icazə verilməmişdi. Yəni, demokratik dəyərlər elan olunsada, Azərbaycan xalqı faktiki olaraq həyatda bunun əksini görürdü. Media azadlığı yox idi, iqtisadiyyat çox ağır vəziyyətdə idi, insanların sosial vəziyyəti gündən-günə ağırlaşırı, yoxsulluq təxminən 90 faizə çatmışdı, sənaye istehsalı iflic vəziyyətdə idi. Bizim sənayemizin aparıcı sahəsi olan neft-qaz sənayesi də böyük tənəzzülə uğramışdı və faktiki olaraq ölkəmizdə elektrik enerjisi böhranı hökm sürürdü. Nizami ordu yaradılmamışdı, inflyasiya ikirəqəmlidən üçrəqəmliyə keçirdi. Yəni, budur 1992-ci ilin noyabr ayında ölkəmizdə yaranmış vəziyyət.

YAP-ın təsis konfransından yeddi ay keçəndən sonra Heydər Əliyevin xalqın tələbi ilə Bakıya dəvət edilməsi, parlamentin sədri seçilməsi, 11 ay keçəndən sonra - oktyabr ayında isə Azərbaycan Respublikasının

Heydər Əliyev öz siyasi vəsiyyətində bir şey də demişdir. Artıq bunu dəfələrlə demişəm, Azərbaycan xalqı da bilir ki, başa çatdırı bilmədiyimiz işləri davamçılarımız başa çatdıracaq. Onların arasında yaqin ki, mən belə hesab edirəm, ilk növbədə, Qarabağ probleminin həllini nəzərdə tuturdu. Biz, onun davamçıları bu problemi bütün işlərimizin mərkəzinə qoyduq. Yeni, hər bir addım, hər bir təşəbbüs, hər bir sərmayə, hər bir beynəlxalq təmas bu məqsədi güdürdü ki, bu, bizi müqəddəs hədəfimizə yaxınlaşdırır, yoxsa uzaqlaşdırır?! Ona görə bütün işlərimizin mahiyyəti məhz bu idi - Qarabağı azad etmək, tarixi ədaləti bərpa etmək. Biz bu hədəfə doğru gedirdik. Bizim yolumuz çox çətkdi. Ancaq elə gedib, elə nöqtə vurmali idik ki, bu, birdəfəlik olsun. Biz avantüraya heç vaxt gedə bilməzdik. Biz səhv addım, yaxud da ki, vaxtsız addım ata bilməzdik. Biz hər şeyi ölçüb-biçib öz gücümüzü, eyni zamanda, digər amilləri nəzərə alaraq ən düzgün vaxt seçməli idik, ən düzgün vaxt üçün ən yaxşı vəziyyətdə olmalı idik. Xalqımız Ordumuzla tam birləşdi. Ona görə biz hamımız deyirik ki, bu, ümumxalq Qələbəsidir. Çünki xalq-iqtidar bir yumruq kimi birləşdi və cəmi 44 gün ərzində biz istədiyimizə nail olduq, tarixi ədaləti bərpa etdik, düşməni torpaqlarımızdan qovduq. 8 noyabr 2020-ci il hamımızın yaddaşında əbədi qalacaq, o cümlədən mənim. O vaxt Ulu Öndərin məzarını ziyarət etdim, ondan sonra şəhidlərin qəbrini ziyarət etdim. Şəhidlər xiyabanında Azərbaycan xalqına Şuşa müjdesini verdim. Ulu Öndərin məzarı önündə özümə dedim ki, bu vəsiyyət də, bu sonuncu vəsiyyət də yerinə yetirildi.

Bəli, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi, milli azadlığı əbədidir və əbədi olacaqdır!

Mətanət Məmmədova

“Bəzi dövlətlər var ki, nə qədər maskalansa da özünü demokrat, insan haqlarının daşıyıcısı və müdafiəçisi kimi göstərməyə çalışsa da gec-tez maskaları düşür, əsl simaları üzə çıxır. Sülhpərvər, demokrat deyil, xəbis, məkrli, imperialist və irqçi niyyətləri aydın olur. Son illər xarici və daxili siyasətdə uğursuzluğa düşərək olan, həm beynəlxalq müstəvidə, həm də ölkə daxilində kifayət qədər problemlərlə üzləşən Fransa rəhbərliyinin Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsində gərginliyi artırmaq, süni ajiotaj yaratmaq cəhdləri ilə Cənubi Qafqaza müdaxiləsi, siyasi oyunları, BMT-dəki təşkil etməyə çalışdığı tamaşalar - şoular ilə məqsədləri nədir? Otuz il ərzində Azərbaycanın torpaqları işğal altında qalanda, kənd və şəhərləri viran olunanda, tarixi və mədəniyyət abidələri dağıdılanda, minlərlə insan, o cümlədən uşaqlar, qadınlar, qocalar qətlə yetiriləndə, yüz minlərlə vətəndaş ata-baba yurdlarından didərgin salındanda Fransa bu vəhşiliyi, faşizmi, bu qeyri-insani davranışı görmürdü? Bəs, onlarda mürgüləyən humanizm, insanpərvərlik hissləri oyanmırdı? Necə oldu ki, Fransanın bu “insanpərvər hissləri” nəhayət 44 günlük Vətən müha-

Fransanın humanitar oyunları və əsl səbəbləri



çoxluğudur ki, bunlardan ən diqqəti cəlb edən miqrantlarla bağlıdır. Reallığı düzgün qiymətləndirməyi bacarmayan Fransa son illər mütəmadi olaraq müxtəlif iğtişaşların qarşısını ala bilmir. Afrikada, o cümlədən Əlcəzairdə müstəmləkəçi, irqçi siyasətini həyata keçirən, milyonlarla afrikalıların qətlinə səbəb olan Fransa həmin fəaliyyətini yeni formada, sivil (humanitar) don geyindirərək yeni ərazilərdə tətbiq etməyə fürsət axtarır. Digər mənada özünün də yaratmaq istədiyi süni gərginliklər fonunda Cənubi Qafqaza pərçimlənmək, bu ərazini təsir dairəsinə salmaq istəyi Fransanın qaranlıq keçmişinin əks-sədasıdır. Üzdə özünü erməni maraqlarının müdafiəçisi, humanizmin daşıyıcısı kimi göstərməyə çalışan Parisin əvvəllər olduğu kimi bu tərxiatçı planları da uğursuzluqla nəticələncək. Fransa prezidenti Emmanuel Makron başda olmaqla, Fransa hökuməti istədiyi qədər humanitar yardım da göndərə bilər, istədiyi kimi hay-həşir də sala bilər, müxtəlif təşkilatlara müraciətlər, şikayətlər də edə bilər, amma heç nəyə nail ola bilməyəcək, bütün cəhdləri uğursuzluğa düşər olacaq.

“Separatizmi dəstəkləyən digər ölkələr



ribəsindən, Azərbaycanın Zəfərindən sonra qəflət yuxusundan oyandı? Bəlkə də uğursuzluq bataqlığında boğulan Fransanın bu çabaları diqqəti öz problemlərindən yayındırmaq məqsədi daşıyır. Əlbəttə, səbəblər çoxdur. Amma bütün təhlillər bir həqiqəti ortaya qoyur ki, Fransa hakimiyyəti həmişə olduğu

kimi heç Ermənistana da səmimi deyil.” SİA-nın AZƏRTAC-dan əldə etdiyi məlumata görə, bu sözləri siyasi ekspert Əhməd Abbasbəyli deyib.

Siyasi ekspert bildirib ki, Fransanın bu impulsiv və bəzən xaotik hərəkətlərinin səbəblərindən biri onun son illər həyata keçir-

diyi uğursuz xarici siyasəti nəticəsində Avropa İttifaqı və NATO daxilində nüfuzunun tədricən itməsi və hələ ki, təsir dairəsində olan keçmiş müstəmləkələrdə - Afrika dövlətlərində baş verənlərdir. Digər səbəb isə ölkə daxilində problemlərin həddən artıq

kimi, bu bəla Fransadan da yan keçməyəcək və ona da təsir edəcək. Həmçinin Fransa və fransızlar separatizmi, xəyanəti, erməni həyasızlığını kənardan dəstəkləməyin necə neqativ, ləyaqətsiz bir davranış olduğunu dərk edəcəklər”, - deyə ekspert əlavə edib.

“İkinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində dekabrın 1-də Laçın rayonu işğaldan azad edildi, ancaq Laçın şəhəri və iki kənd - Zabux və Sus kəndləri bizim nəzarətimizdə deyildi. Ona görə ki, keçmiş Laçın dəhlizi bu şəhərdən, bu kəndlərdən keçirdi. Biz qısa müddət ərzində yeni yol çəkərək həm Laçına, həm də Zabux və Sus kəndlərinə qayıtdıq.” Dövlət başçısı, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev 26 avqust- Laçın Şəhəri Günündə çıxışında bildirdi ki, laçınlılar mayın 28-dən etibarən artıq buradadırlar. Qeyd edək ki, cənab İlham Əliyev 28 May - Müstəqillik Günündə birinci mərhələdə Laçın şəhərinə qayıdan əhali ilə görüşərək onlara açarları təqdim etmişdir. Laçının dirçəliş dövrü başladı. O vaxtdan bu günə qədər 1000-ə yaxın Laçın sakini şəhərdə məskunlaşmış və ilin sonuna qədər 900 ailə üçün evlər hazır olacaq. Yəni, bu ilin sonuna qədər bir neçə min həm şəhər sakini, həm kənd sakini Laçında yaşayacaq. Avqustun 25-də 20 ailə Zabux kəndinə qayıtdı. “Bu, böyük xoşbəxtlikdir” söyləyən dövlət başçısı İlham Əliyev bildirdi ki, bu xoşbəxtliyi bizə bəxş edən müzəffər Silahlı Qüvvələrimizdir. Bütün şəhidlərimizin əziz xatirəsini hörmətlə yad edir, onlara Allahdan rəhmət diləyirik. Onların qanı-canı bahasına, sücaəti hesabına bu gün buradayıq, doğ-

Azərbaycan hər bir hədəfə doğru inamla addımlayır



Etibar Hacıyev
YAP Ağstafa rayon
təşkilatının sədri

ma torpağımızda bayram şənlikləri keçiririk. Bundan böyük xoşbəxtlik ola bilməz. Son 3 ilə yaxın dövrün mühüm reallıqlarından biri tarixi sahibinə qovuşmuş torpaqlarımızın cənnət məkana çevrilməsi istiqamətində mühüm addımların atılması, Böyük Qayıdışın mərhələli şəkildə həyata keçirilməsidir. Ağalı, Talış kəndlərinin ardınca Laçın şəhəri sakinlərinə qovuşdu. 2023-cü ilin hədəfləri sırasında laçınlıların Laçına qayıdacağı əsas yer tutur. Döv-

lət başçısı İlham Əliyev bu prosesin ilin sonuna qədər reallığa çevriləcəyini bildirmişdir. Amma bu ilin aprelində ölkə Prezidenti Salyan şəhərində Azərbaycan Televiziya-sına müsahibəsində bildirmişdir ki, bir müddət bundan əvvəl keçmiş köçkünlərin ilin sonuna qədər Laçın şəhərinə qaytaracağımızı qeyd etmişdim. Bu gün tam əminliklə deyə bilərəm ki, yay aylarında artıq buna nail olacağıq. Yəni, bu işi vaxtından tez görürük. Azərbaycan hər bir hədəfə doğru inamla addımlayır. Nəticənin tez bir zamanda əldə edilməsi təbii ki, ölkəmizin imkanlarının təqdimatıdır. Bu gün işğaldan azad edilmiş bütün torpaqlarımız quruculuq meydanına çevrilib. Dövlət başçısı İlham Əliyevin son üç ilə yaxın dövrdə bütün tarixi günləri, bayramları işğaldan azad edilmiş ərazilərdə qeyd etməsi hər birimizdə böyük qürur hissi yaradır. Prezident İlham Əliyevin 31 iyul 2023-cü il tarixli “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş əraziləri üzrə şəhər günlərinin təsis edilməsi haqqında” Sərəncamı tarixi Zəfərimizin reallıqlarının təqdimatında əhəmiyyətli rol oynayacaq.

Dövlət başçısı İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın işğaldan azad edilmiş ərazilərimizə hər bir səfəri Böyük Qayıdışın sürətlənməsinə xidmət edən addımlarla zəngindir. Belə ki, ölkə Prezidentinin və birinci xanımın avqustun 25-də Kəlbəcər və Laçın rayonlarına səfəri zamanı açılışında və təməlqoyma mərasimlərində iştirak etdikləri sosial obyektlərin say tərkibinə diqqət yetirdikdə ümumilikdə işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə həyata keçirilən bərpa-quruculuq işləri barədə aydın təsəvvür yaranır. Cənab İlham Əliyev “Laçın Şəhəri Günü” bayram tədbirində bir daha bildirdi ki, dirçələn Laçın, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur Azərbaycanın gücünü göstərir. Müzəffər Ali Baş Komandan bayram çıxışında onu da bildirdi ki, bu il aprel 23-də Laçın rayonunda, Azərbaycan-Ermənistan sərhədində sərhəd-buraxılış məntəqəsi qoyuldu. Bir daha iradə, cəsarət, öz gücünə əminlik nümayiş etdirərək bunu etdik. Nə qədər bizə təzyiqlər, hədə-qorxular oldu. Bu gün də davam edir. Bu gün də müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar çər-

çivəsində Ermənistan və onun arxasında dayananlar ölkəmizə qarşı müxtəlif fitnələr ortaya atırlar: “Heç bir şey bizi yolumuzdan döndərə bilməz. 23 aprel bizim ərazi bütövlüyümüzün tam bərpası deməkdir. Sərhəd-buraxılış məntəqəsinin qurulması ərazi bütövlüyümüzün tam bərpası deməkdir və bunu biz beynəlxalq hüquq çərçivəsində etdik, biz öz ərazimizi qoruyuruq, öz sərhədlərimizi qoruyuruq və qoruyacağıq.” Azərbaycan-Ermənistan sərhədində Laçın sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılmasını həzm edə bilməyən Ermənistan tərəfi və onu himayə edən qüvvələr, ölkəmizi guya Ermənistanla sərhəddə vəziyyəti gərginləşdirməkdə, Qarabağ bölgəsində humanitar böhran yaratmaqda təqsirləndirirlər. Rəsmi İrəvan bu cür cəhdlərlə Azərbaycanın daxili işlərinə müdaxilə etməklə yanaşı, uzun illərdən bəri ölkəmizə qarşı həyata keçirilən təcavüzkar siyasətlərinə fərqli don geyindirməyə çalışır. Laçın sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılması ölkəmizin suveren hüquqları çərçivəsində atılmış legitim addımdır. Laçında həyata keçiriləcək tədbirlər, o cümlədən sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılması da müstəsna olaraq ölkəmizin daxili işidir. Sərhədimizin toxunulmazlığının təmin olunması məsələsi ölkəmizin milli təhlükəsizliyi ilə yanaşı, qanunun alliliyinin də tələbidir.

Moskvada Rusiya və Türkiyənin xarici işlər nazirləri Sergey Lavrov və Hakan Fidan arasında danışıqlar nəhayət baş tutdu. Görüşün əsas mövzusu həm Ukraynadan, həm də Rusiyadan taxıl ixracı olub. Bu danışıqlardan əvvəl həm Moskva, həm də Kiyev açıq şəkildə bildirdilər ki, onların mövqeləri nəzərə alınmalıdır. Eyni zamanda, Ankara cənab Fidanın sözlərinə görə, Rusiya Federasiyasının iyul ayında geri çəkildiyi Qara dəniz taxıl dəhlizi təşəbbüsünün reanimasiyasına alternativ görmür. Problemin həlli hələ də tapılmayıb. Mövzunun müzakirəsini sentyabrda Soçidə görüşəcək iki ölkənin prezidentləri Vladimir Putin və Rəcəb Tayyib Ərdoğan davam etdirəcək.

Hakan Fidan avqustun 31-də Türkiyənin xarici işlər naziri statusunda ilk dəfə Moskvaya səfər edib. Artıq Sergey Lavrovla danışıqlardan əvvəl açılış nitqində türkiyəli diplomat hansı suallarla gəldiyini açıqlayıb: "Gündəmə Qara dəniz taxıl müqaviləsinin bərpası və müharibənin dinc, ədalətli şəkildə başa çatdırılması daxildir". Bundan əlavə, cənab Fidanın sözlərinə görə, o, rusiyalı həmkarı ilə Suriya məsələsini və Cənubi Qafqazdakı vəziyyəti müzakirə etmək niyyətində olub. Hər iki bölgədə Türkiyə və Rusiyanın maraqları ya toqquşur, ya da kəsişir.

Bununla belə, nazirlərin görüşündə əsas diqqət taxılla bağlı Ukrayna mövzusu olub. Təsədüfi deyil ki, avqustun 25-də Hakan Fidan Rusiyaya gəlməzdən əvvəl Ukraynaya səfər edib və orada prezident Vladimir Zelenski və xarici işlər naziri Dmitri Kuleba ilə danışıqlar aparıb. Hakan Fidan Kiyevdə "Qara dəniz taxıl təşəbbüsünün yenidən başlaması üçün səylərimizi davam etdirməyə davam edirik", "Ümid edirəm ki, uğurlu nəticə əldə edəcəyik", deyib.

Türkiyəli nazir Rusiyanın iyulun 17-də istər Kiyevdə, istərsə də Moskvada çıxdığı taxıl sazişinə hansısa alternativ hazırlanması barədə ictimaiyyət qarşısında bir söz deməyib.

Xatırladaq ki, bu mövzu ötən həftə Almanianın "Bild" nəşri Moskva ilə Ankara arasında diplomatik yazışmalara istinadən yeni taxıl sazişinin hazırlandığını elan etməsindən sonra yaranmışdı. Bu dəfə Türkiyə, Rusiya və Qəter arasında. Hakan Fidanın Rusiyaya gəlişi günü Ukrayna Xarici İşlər Nazirliyi hər ehtimala qarşı bəyanat verdi ki, bunun da mahiyyəti ondan ibarətdir ki, Moskvanın iştirakı ilə alternativ sövdələşmələr Ukrayna taxılı olmadan olmamalıdır.



"Ukrayna limanlarından Ukraynanın taxıl ixracını bərpa etmədən Rusiyanın Qara dənizə taxıl ixracına baxılması beynəlxalq öhdəliklərə və beynəlxalq hüquqa ciddi zərbə vuraçaq, Moskvanı növbəti aqressiv addımlar atmağa sövq edəcək və cəzasızlıq hissinə artıracaq", - bəyanatda deyilir. Eyni yerdə qeyd edilir ki, Kiyev belə bir ssenarinin reallaşmaması üçün Türkiyənin öz nüfuzundan istifadə etməsinə arxalanır.

Rusiya Xarici İşlər Nazirliyi Rusiya-Türkiyə danışıqlarından əvvəl öz açıqlaması ilə çıxış edib. "Ukrayna limanlarından taxıl ixracı ilə bağlı Qara dəniz təşəbbüsünün dayandırılmasından sonra yaranmış vəziyyət müzakirə olunacaq. Rusiya Müdafiə Nazirliyinin 19 iyul tarixli bəyanatında öz əksini tapmış Rusiyanın mövqeyini bir daha Türkiyə tərəfinin diqqətinə çatdıraraq, buna əsasən, müqavilə başa çatdıqdan sonra Ukraynaya gedən bütün gəmilər potensial daşıyıcı hesab olunur", - nazirliyin bəyanatında deyilir.

Eyni zamanda qeyd edilir ki, Rusiya Federasiyası və Türkiyənin xarici işlər nazirləri "Rusiya Federasiyasının prezidenti Putinin təşəbbüsünün həyata keçirilməsi üçün müəssisələr və ən çox ehtiyacı olan ölkələrə daşınma parametrləri üzərində işləmək niyyətindədirlər. "Biz bu layihəni Qara dəniz razılaşmasına optimal işləyən alternativ hesab edirik", - Rusiya Xarici İşlər Nazirliyi əlavə edib.

Bununla belə, Hakan Fidan Moskvanın təklif etdiyi alternativə deyil, Ukrayna taxılının Rusiyanın bu sazişdən çəkilməmişdən əvvəl mövcud olan əvvəlki ixrac formatının bərpasına diqqət yetirib. "Biz mühüm məsələni müzakirə etdik - Qara dəniz taxıl təşəbbüsü gündəmin mərkəzində idi", -

Taxıl, Qarabağ, Suriya

Rusiya və Türkiyənin xarici işlər nazirləri daha nələr müzakirə ediblər?



türkiyəli nazir Sergey Lavrovla danışıqlardan sonra keçirilən mətbuat konfransında deyib. Onun sözlərinə görə, Rusiyanın taxıl və gübrə ixracı ilə bağlı öz tələbləri var. "Biz bu tələbin yerinə yetirilməsinin vacibliyini bir daha təsdiqlədik", - deyə Hakan Fidan vurğulayıb.

Nazir deyib: Ankara taxıl təşəbbüsünün yenidən işə düşməsi üçün nələr edilə biləcəyini araşdırır. O, BMT və onun baş katibi Antonio Quterresin də eyni şeyi etdiyini söyləyib. Türkiyə xarici işlər nazirinin sözlərinə görə, Rusiya və Türkiyə prezidentləri yaxın vaxtlarda Soçidə görüşəcək və orada danışıqlar davam etdiriləcək. Onlar, nazirin dediyi kimi, bu məsələyə strateji qiymət verəcəklər: "Biz Sergey Lavrovla texniki detallar haqqında danışdıq. Rəhbərlərə baxışı təqdim edəcəyik, iş davam edəcək. Razılaşma dünyanın ərzaq təminatının təhlükəsizliyi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir".

Sergey Lavrov taxıl məsələsində Rusiyanın məlum göstərişlərini təkrarlayıb. "Qara dəniz paketinin Rusiya hissəsi üzrə danışıqlarla bağlı deyil, səylərini yüksək qiymətləndirdiyimiz BMT Baş katibinin vədlərinə baxmayaraq, yerinə yetirilməmiş bütün problemlərin həlli üçün tədbirlər görülən kimi danışıqlar konkret qərarlara çevilsə, ələ həmin gün biz taxıl paketinin Ukrayna hissəsini bərpa etməyə hazırıq", - deyə cənab Lavrov vurğulayıb.

Moskva, dəfələrlə qeyd edildiyi kimi, taxıl müqaviləsi bağlayarkən, onun bir sıra şərtlərinin yerinə yetirilməsinə hesablanıb: Rusiya kənd təsərrüfatı məhsulları və gübrələrinin ixracına müxtəlif məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması, Rusiya Kənd Təsərrüfatı Bankının SWIFT sisteməsinə yenidən qoşulması, və s.

Ankara Moskva və Kiyevi danışıqlara qayıtmağa inandırmağa çalışır

Rusiyalı nazir Moskvanın Türkiyəyə Qəterin maliyyə dəstəyi ilə 1 milyon ton taxılın emal edilməsi və daha sonra ehtiyacı olan ölkələrə çatdırılması üçün güzəştli qiymətlə təmin edilməsi təklifini təkrarlayıb. O, həmçinin qeyd edib ki, Qara dəniz təşəbbüsü çərçivəsində Ukrayna ərazisindən ixrac edilən bütün taxıl həcmnin 3%-dən az hissəsi bu qidaya həqiqətən ehtiyacı olan ölkələrə çatdırılıb. Moskva, Sergey Lavrovun sözlərinə görə, bu həcmə kompensasiya etməyə hazırdır. Nazir, həmçinin Vladimir Putinin iyul ayında Rusiya-Afrika sammitində verdiyi vədi təkrarlayıb: xüsusilə ehtiyacı olan altı Afrika ölkəsinə (Burkina Faso, Zimbabve, Mali, Somali, Mərkəzi Afrika Respublikası və Eritreya) 25-50 min ton taxıl tədarük ediləcək.

Hər halda, nazirlərin danışıqları göstərdi ki, "taxıl danışıqları" nə Qara dəniz təşəbbüsünün yenidən başlaması məsələsində, nə də alternativ Rusiya-Türkiyə-Qəter razılaşması ilə bağlı yekunlaşmayıb.

"Sovekon" analitik mərkəzinin direktoru Andrey Sizov danışıqların nəticələrini şərh edərkən belə bir fərziyyə irəli sürür: Türkiyə "taxıl diplomatiyası" nəticəsində Qara dənizdəki Ukrayna limanlarını blokdan çıxarmaq mümkün olacağına ümid edir. "Ola bilsin ki, Türkiyə Odessa, Çernomorsk limanlarını blokadan çıxarmaq üçün prinsipial gedişlər edib. Düzü, gördüyümüz ritorikaya görə, Rusiya buna hazır deyil. Rusiya Xarici İşlər Nazirliyi bildirir ki, gəmilər hərbi hədəf kimi qəbul ediləcək", - ekspert xatırladır.

Moskvanın ehtiyacı olan ölkələrin maraqları naminə Türkiyədə emal üçün 1 milyon ton taxıl tədarük etmək təklifinə gəlincə, ekspertin fikrincə, bu, "çox təvazökar məbləğ-

lərdir" (taxıl müqaviləsinin bir hissəsi kimi ixrac edilənlərlə müqayisədə). Eyni zamanda, Sizov xatırladır ki, Ukrayna ixracatı dayanmayıb və ölkə bütün taxılını - quru və Dunay boyu ixrac edir. "Qeyri-adi heç nə baş vermir. Ukraynadan ixracın aşağı düşdüyünü deyirlər, lakin bunun səbəbi Qara dəniz təşəbbüsünün işləməməsi deyil, taxılın ixrac edilməsi və yeni məhsulun yığılmasıdır", deyə ekspert qeyd edib.

Bu gün Rusiyanın taxıl müqaviləsinin bərpası ilə bağlı



bütün tələblərini yerinə yetirmək şansı ortada yoxdur. Razılığa qayıtmaq yalnız Rusiya Federasiyasının güzəştləri şərti ilə mümkündür, bu gün ölkə rəhbərliyi, görünür, buna hazır deyil. Prezident Putinin Türkiyəyə 1 milyon ton taxıl tədarük etmək təşəbbüsü ilə hər şey başqa cür görünür. Taxıl ixracatçıları İttifaqının İdarə Heyətinin sədri Eduard Zernin deyir ki, Rusiyadan G2G ("dövlətdən-dövlətə") taxıl tədarükü Birləşmiş Taxıl Şirkəti (OZK; 50% plus dövlətdən 1 pay) tərəfindən həyata keçirilir. Onun sözlərinə görə, tələb olunan buğda həcmi OZK-nın birja hərəqləri vasitəsilə və ya müqavilənin bağlanma müddətindən asılı olaraq başqa mexanizmdən istifadə etməklə almaq olar.

Türkiyə taxıl daşınması variantlarını axtarır

Cənab Zernin qeyd etdiyi kimi, bir ayda 1 milyon ton buğda təhvil vermək hər bir ixracatçı və infrastruktur üçün ağlasığmaz yük olsa da, 3-6 ay ərzində bu, həyata keçirilə bilən işdir və mövsümün sonuna qədər bu, heç də mümkün deyil. Bundan əlavə, Eduard Zernin bildirir ki, uzunmüddətli müqavilə Rusiya bazarında lazımsız qiymət dəyişkənliyinin qarşısını almağa kömək edəcək. Ekspert əlavə edir ki, əsas sual bu alışıların maliyyə mənbəyidir.

Taxıl bazarındakı mənbə bildirir ki, Rusiya buğdasını idxal edən bir çox ölkədə dollar likvidliyinin aşağı olması səbəbindən 1 milyon ton alış tələbi dəstəkləyə bilər, xüsusən tədarüklər bazardan aşağı qiymətlədirsə. Kənd Təsərrüfatı Bazarının Araşdırılması İnstitutunun baş direktoru Dmitri Rilko xəbərdarlıq etsə də, Türkiyədə 1 milyon ton taxıl emal etmək imkanlarını tapmaq yəqin ki, asan olmayacaq: ölkədə un üyütmə biznesini özəl şirkətlər təmsil edir.

Cari mövsümün ilk ayı olan iyul ayında "Sovecon" Rusiyadan buğda ixracını bir il əvvəl 2,5 milyon ton və bu ay üçün orta hesabla 2,8 milyon ton qarşı 4,4 milyon ton qiymətləndirdi. Analitiklər avqustda buğda ixracını bir il əvvəlki 3,5 milyon tona qarşı 4,8-5,1 milyon ton səviyyəsində qiymətləndirirlər. "Sovecon"-un fikrincə, ixracatçıların fəaliyyəti yüksək gəlirliliklə dəstəklənir, lakin yaxın gələcəkdə Rusiya buğdasının rəqəbat qabiliyyətinin azalması səbəbindən satış təməllərinin azalmasını gözləmək olar.

Hakan Fidan Rusiyanın müdafiə naziri Sergey Şoyqu ilə görüşəcək. O, rusiyalı həmkarı Sergey Lavrov ilə Moskvada keçirilən görüşün yekunlarına dair təşkil olunmuş mətbuat konfransında bildirib. H.Fidan qeyd edib ki, Rusiya XİN başçısı ilə danışıqlar zamanı taxıl müqaviləsinin yerinə yetirilməsi, Ukrayna münasibəsinin diplomatik yollarla nizamlanması, Suriya və Orta Asiyada vəziyyət, iqtisadi və energetika sahələrində əlaqələr, eləcə də Rusiya və Türkiyə liderlərinin Soçi görüşünə hazırlıq məsələləri müzakirə olunub. Nazir Kırım tatarlarının vəziyyətinin də danışıqlar mövzusu olduğunu vurğulayıb. Danışıqlarda Qarabağ ətrafında baş verən hadisələrin də müzakirə olunduğu barədə məlumatlar var.

V.VƏLİYEV

“Türkiyə Cənubi Qafqazda münasibətlərin yaxşılaşdırılması söylərində çox mühüm, konstruktiv və faydalı rol oynayır”. Bunu Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov türkiyəli həmkarı Hakan Fidan ilə Moskva-da görüşündən sonra mediaya açıqlamasında deyib.

“Cənubi Qafqazdakı vəziyyəti ətraflı müzakirə etdik. Biz Rusiya, Azərbaycan və Ermənistan liderləri arasında əldə olunmuş bütün razılaşmaların həyata keçirilməsində, o cümlədən, nəqliyyat əlaqələrinin, kommunikasiyaların açılmasında, eləcə də münaqişədən sonrakı vəziyyətin bərpasında maraqlıyıq. Biz əminik ki, Türkiyə bu söylərdə çox mühüm, konstruktiv və faydalı rol oynayır. Biz, həmçinin, Türkiyə ilə Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşmasına yardım etməkdə maraqlıyıq”, - deyə Lavrov bildirib.

Moskva artıq hərbi-siyasi cəhətdən geri çəkilmək mexanizmini işə salıb

Məhz bu fikirlərin təhlilini apararkən, həm də belə nəticə çıxarmaq olar ki, artıq Moskva Ankaranın üstünlüyünü qəbul edir. Daha dəqiq desək, Türkiyə Cənubi Qafqazda mühüm və global aktor rolunu oynayır və bu da qardaş ölkənin nə qədər əhəmiyyətli faktor olduğunu təsbit edir.

Başqa tərəfdən, Qarabağ məsələsində Ankaranın qətiyyətli dəstəyi də belə deməyə kifayət qədər əsas verir ki, Moskva artıq hərbi-siyasi cəhətdən geri çəkilmək mexanizmini işə salıb. Bunu elə rusiyalı nüfuzlu siyasətçilər də etiraf edirlər...

Rusiya Qarabağı tərk edir, Türkiyə isə...

“Rusiyanın Qarabağda qalmaq imkanı yoxdur”. Bu fikirləri isə erməni mediasına açıqlamasında rusiyalı tarixçi və ekspert Modest Kolerov deyib.

O bildirib ki, sülhməramlıların özləri Qarabağda “köçəri quş” prinsipi ilə yerləşiblər. Onun fikrincə, buna səbəb sülhməramlıların detallı mandatının olmamasıdır: “Bakı geniş səlahiyyətlərə imkan verəcək mandatdan imtina etdi. Bakının 2025-ci ilə qədər mandatı uzadacağına isə əmin



deyiləm”.

Modest Kolerov: “Kiyev təslim olmağa yaxınlaşsaydı, Rusiyanın Qarabağ məsələsində mövqeləri güclənərdi”

Kolerov hesab edir ki, sülhməramlılar döyüşməyəcək, çünki təfərrüatlı mandat olmadan heç bir hərəkət legitim sayılmayacaq.

Ekspert bunu Rusiya-Ukrayna müharibəsi ilə də əlaqələndirib. “Əgər Ukrayna-da vəziyyət indi başa çatsa və Kiyev təslim olmağa yaxınlaşsaydı, Rusiyanın Qarabağ məsələsində mövqeləri güclənərdi və hətta Azərbaycan da bu faktı qəbul etməli olardı. Amma bu, hələ baş verməyib və gələn il də olmayacaq”, - deyə o bildirib.

Modest Kolerov Paşinyan amilinə də toxunaraq deyib: “Bu vəziyyətdə Paşinyanın niyə sevindiylə bəlli deyil. Niyə Ukraynada Rusiyanı dəstəkləmir? O, başa düşür ki, Rusiya Ukraynada nə qədər çox məşğul olsa, Qarabağ və Ermənistan

Türkiyə Cənubi Qafqazda: mühüm aktor və faktor

Lavrov-Fidan görüşündən hansı nəticələri hasil etmək olar?



üçün bir o qədər pisdır?”

O iddia edib ki, Rusiyanın Ermənistan-da hərbi mövcudluğunun uzun müddətdir mənası yoxdur, çünki Rusiyanın Cənubi Qafqazda maraqları Rusiyanın Abxaziya və Cənubi Osetiyadakı hərbi bazaları ilə tam təmin olunub: “Rusiyanın Gümrü və Erebinidəki bazaları təcrid olunub, blokada alınıb və Ermənistanın qeyri-dost siyasi mühitindədir. O bazaların mövcudluğu artıq uzun müddətdir məntiqsizdir, Rusiyanın maraqlarını qorumur, əvəzində Paşinyanın əlində girovdurlar. Onların Ermənistan ərazisindən çıxarılması qaçılmazdır”.

“İqtisadi baxımdan Türkiyə çoxdan Ermənistandadır”

Onun fikrincə, bu hadisələrdən sonra

Türkiyənin nüfuzunun mümkün güclənməsi Rusiya üçün təhlükə yaratmır: “İqtisadi baxımdan Türkiyə çoxdan Ermənistandadır, necə deyirlər, qatar artıq yola düşüb. Hərbi-siyasi təsirə gəlincə, Ermənistan artıq NATO-ya istiqamətlənmək istəyir. Beləliklə, Ermənistan NATO-da Türkiyənin müttəfiqi olacaq.

Fransanın fəaliyyətinə gəlincə, o, ancaq özünü böyük dövlət kimi qələmə verir. Bu ölkənin prezidenti, hətta Parisdə belə işləri qaydaya sala bilmir. O, Cənubi Qafqazda nə edə bilər? Heç nə”.

Beləliklə, Türkiyənin Cənubi Qafqazdakı rolu artır və bu realıq əlbəttə ki, regionda yeni çağırışların baş verəcəyinə işarədir. Təkcə Rusiya siyasi istəblişmənin də bunu qəbulanması danılmaz reallığın isbatıdır.

Afət Tahirqızı

“2020-ci ildən Qarabağdakı separatçı rejimin rəhbəri olan Araik Arutunyanın istefası bu ilin əvvəlindən Qarabağda ermənilər arasında səs küyə səbəb olan ikinci istefadır”. Bunu “Səs” qəzetinə açıqlamasında politoloq Elşən Manafov deyib.

Onun sözlərinə görə bir müddət əvvəl separatçıların “baş naziri” Ruben Vardanyan da istefa vermişdi: “Bütün hallarda bu istefalar 44 günlük müharibədə Azərbaycan ordusunun əldə etdiyi qələbədən sonra Ermənistan-da və Qarabağda getdikcə dərinləşən siyasi, sosial, iqtisadi böhranların nəticəsidir: “Digər tərəfdən bu xüsusilə Qarabağa rusiyalı milyarder Vardanyanın gəlişindən sonra başlanmış hakimiyyət uğrunda mübarizənin doğurmuş olduğu reallıqlardır. Hər iki lider istefa verdikdən sonra belə Qarabağda sabitliyi qorumaq və daha da möhkəmləndirmək naminə buradan getməyəcəklərini bəyan ediblər. 2023-cü ilin martından isə Azərbaycan tərəfi ilə danışıqları aparan işçi qrupu

“Separatçılar təslim olacaqlar”



Vaqif Çerkezovici Xaçaturyan

məhz Arutunyanın qrup rəhbəri təyin etdiyi Samvel Şahmaryandır, bu isə onu söyləməyə əsas verir ki, işçi qrupu ilə aparılan danışıqlarda erməni tərəfinin konstruktiv mövqe sərgiləyəcəyi inandırıcı deyil, indiki qüvvələr

nisbətində isə Qarabağ qurumun rəhbərliyinə bu qruplarla bağlı olmayan şəxslərin keçəcəyi də real deyil, bunu separatçıların təmsilçisi Badalyanın da bəyanatı təsdiq edir.

Badalyan Ağdam - Xankəndi



yolundan istifadə o zaman mümkün ola bilər ki, Laçın dəhlizində əvvəlki gediş gəliş bərpa edilsin deyib. Bəllidir ki, separatçı rejim bir tərəfdən Ermənistan hakimiyyətinin təsiri altındadır, digər tərəfdən isə ABŞ və Fransa kimi dövlətlərin Azərbaycan dövlətinə olan ismarıclarına arxalanırlar, bu dövlətlər isə bir tərəfdən Azərbaycan hakimiyyətinə separatçı rejimlə danışıqlar masası arxasına oturmağı, digər tərəfdən isə Laçın dəhlizində əvvəlki gediş gəlişi bərpa etməyi tələb edirlər. Azərbaycanın möv-

qeyi isə bəllidir, biz Qarabağdakı erməni icmasının işçi qrupu ilə danışıqları davam etdirməyə hazırıq, digər tərəfdən Ağdam Xankəndi istiqamətində alternativ, daha qısa və təhlükəsiz yolla bağlı təkliflərimiz də qüvvədə qalır, bizim bu mövqeyimiz həm beynəlxalq hüquqa əsaslanır, digər tərəfdən isə Rusiya və Türkiyə ki-



mi dövlətlər tərəfindən də müdafiə olunur, Arutunyanın istefası isə onun perspektivdə məsuliyyətdən kənarda qalacağına təminat ola bilməz, bu şəxslərin həbsi ilə bağlı Azərbaycan dövlətinin İnterpol müraciəti var və o qərarın icrasına qədər də qüvvədə qalacaq”.

GÜLYANƏ

1 1991-ci il avqustun 30-da Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin xalqın tələbi ilə çağırılmış növbədənəkar sessiyasında Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycanın müstəqilliyinin elan olunması təklifi ilə çıxış etmişdir. Bunun nəticəsində həmin sessiyada "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında" Bəyannamə qəbul edildi. Həmin ilin oktyabr ayının 18-də isə Ali Sovet "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktı"nı qəbul etdi. Bu hadisə Azərbaycanın müstəqilliyinin əldə edilməsi uğrunda aparılan mübarizənin çox mühüm tarixi hadisəsidir. Dövlət müstəqilliyinin bərpası daha iki mərhələdən keçib: 1991-ci il oktyabrın 18-də parlament Dövlət Müstəqilliyinin Bərpası haqqında Konstitusiya Aktı qəbul edib, dekabrın 29-da Konstitusiya Aktı ümumxalq səsverməsi ilə təsdiqlənib.

Təəssüf ki, dövlət müstəqilliyinin ilk illərində hakimiyyətdə olan qüvvələr Konstitusiya Aktının prinsiplərinə əməl edə bilmədilər. O zamanlar hakimiyyətdə olan siyasi dairələrin sərişməsi az qala bu müstəqilliyin də itirilməsinə gətirib çıxaraçadı. Bir-birini əvəz edən Mütəllibov və AXC-Müsavat iqtidarlari əslində dövlətçilik deyil, hakimiyyətlərini qoruyub saxlamaq maraqlarından çıxış edir və beləliklə, hələ kövrək olan dövlət müstəqilliyini təh-



Natiq Quluzadə,
YAP Zəngilan rayon təşkilatının
sədri

lükə altına salırdılar. Həmin dövrdə hakimiyyətdə olanlar yeni yaranan müstəqil dövlətçiliyin möhkəmlənməsi üçün nəinki bir iş görmədilər, əksinə ölkəni dünyada gedən bütün proseslərdən uzaq salaraq təkəllüfünə, təcrid olunmasına xidmət göstərdilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, Naxçıvanda vəziyyət tam fərqli idi. Çünki o zaman Naxçıvanda Ulu Öndər Heydər Əliyev xalqın iradəsi ilə Muxtar Respublikanın rəhbərliyinə gəlmişdi. Məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1990-cı ilin noyabrın 17-də Naxçıvan Ali Soveti müstəqilliyimizin əsas atributlarından olan üçrəngli bayrağımızın Naxçıvan MR-in dövlət bayrağı olması barədə qərar qəbul etdi. Qərarda, həmçinin Azərbaycan Respublikasının ali qanunverici orqanına Azərbaycanın dövlət rəmzləri haqqında məsələyə baxması, respublikamızın milli tarixi ənənələrə uyğun olaraq yeni dövlət rəmzlərinin - bayrağın, gerbin, himnin qəbul olunması təklif edilmişdi. Sessiyada qəbul edilən cəsarətli qərarlardan biri də Naxçıvan Muxtar Respublikasının adından "sovet" və "sosialist" sözlərinin götürülməsi idi. Eyni zamanda həmin sessiya-

Heydər Əliyev Azərbaycan istiqlalının memarıdır



da Heydər Əliyevin təklifi ilə Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi adlandırılması da sadəcə redaktə xarakterli düzəliş deyildi. Bu, dünyada Sovet İttifaqı kimi tanınan, siyasi sistemini sovetlər üstündə quran bir ölkənin siyasi strukturunda dəyişiklik edilməsi demək idi. Naxçıvan MR Ali Məclisi 1990-cı il noyabrın 21-də 20 yanvar hadisəsinə düzgün siyasi qiymət verdi, bu qanlı hadisədə SSRİ rəhbərliyi ilə yanaşı respublika rəhbərləri Vəzirovun, Mütəllibovun və b. günahkar olduqlarını qeyd etdi, xalqa kimlərin ona rəhbərlik etmək istədiyini göstərdi.

Naxçıvanda həyata keçirilən demokratik tədbirlər bütün Azərbaycana nümunə olmuşdu. Heydər Əliyev Azərbaycan SSR Ali Sovetinin 1991-ci il fevralın 5-də açılmış sessiyasındakı çıxışında mövcud siyasi vəziyyəti əhatəli təhlil etdi, böhranın, habelə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin səbəblərini, SSRİ və respublika rəhbərlərinin yol verdiyi ciddi qüsurları və onları aradan qaldırmağın, təcavüzkar Ermənistanla qarşı müdafiə mövqeyindən çıxıb birlikdə mübarizə aparmağın vacibliyini qeyd etdi. Onun çağırışını xalq ruh yüksəkliyi ilə qarşıladı. Həmin sessiyada dövlətin adı dəyişdirilərək "Azərbaycan Respublikası" adlandırıldı, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayrağı dövlət bayrağı kimi təsdiq olundu. Ulu Öndər Heydər Əliyev 1991-ci il iyulun 19-da Kommunist Partiyasından çıxdı. O, SSRİ Nazirlər Kabineti partiya təşkilatına ərizəsində qeyd edirdi: "Azərbaycanın dövlət suverenliyi, ərazi bütövlüyü konstitusiyaya zidd olaraq kobud şəkildə pozulub. Ermənistanla Azərbaycan arasında elan edilmiş müharibə gedir... bütün bunlar "humanist ideologiyalı" Sovet dövləti üçün adi haldır". Xalq imperiyanın bərpası üçün cəhd-

lərə onun bu qəti etirazını razılıqla qarşıladı. 1991-ci il avqustun 26-dan Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində Azərbaycan Kommunist Partiyasının fəaliyyəti dayandırıldı, onun bütün strukturları ləğv edildi.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə 1991-1993-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Azərbaycanda müstəqil dövlətçiliyin böyük məktəbinə çevrildi. Müstəqil Azərbaycanın dövlətçilik sisteminin konturları, gələcək inkişafın istiqamətləri məhz burada müəyyənləşdirildi.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi institutların inkişafına verdiyi dəstək sayəsində müstəqil dövlətçilik ənənələrinin inkişafı prosesi başlandı. Ümummilli lider Heydər Əliyev 1992-ci il noyabrın 21-də Yeni Azərbaycan Partiyasının Naxçıvan şəhərində keçirilmiş təsis konfransında partiyanın sədri seçilmişdir. Partiya Ulu Öndər ətrafında yaradılmışdır, onun siyasi təcrübəsi, bilikləri, xalq qarşısında göstərdiyi xidmətlər, Naxçıvanda çalışdığı dövrdə göstərdiyi əsl vətənpərvərlik və öz xalqına olan sadiqlik Azərbaycanın müstəqil insanlarını onun ətrafında birləşdirdi. Ulu Öndərin təcrübəsi və siyasi peşəkarlığı sayəsində YAP ölkənin ən böyük və effektiv siyasi qüvvəsinə çevrilmişdir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1993-cü ildə Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, elmi-mədəni həyatında, beynəlxalq əlaqələrdə dönüş yaranmış, elmi əsaslara, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlanmışdır.

Ulu Öndərin həyata keçirdiyi təxirəsalınmaz tədbirlərin nəticəsi kimi, bir tərəfdən, Milli Ordunun formalaşdırılması, Azərbaycanın milli mənafeələrini qorumağa qadir nizami silahlı qüvvələrin yaradılması, torpaqlarımızın müdafiə olunması

ilə bağlı mühüm addımlar atılmış, digər tərəfdən, atəşkəsə nail olmaq üçün bütün siyasi və diplomatik vasitələr işə salınmış, bunun da nəticəsində 1994-cü ilin mayında ölkəmiz üçün həyati əhəmiyyət kəsb edən atəşkəsə nail olunmuşdur.

"Biz müstəqil Azərbaycan kimi əzəmətli bir abidənin təməlini qoyuruq, onu qururuq və yaradıırıq. Onu indiki nəsillər üçün yaradıırıq, gələcək nəsillər üçün yaradıırıq. Bizim üzərimizə şərəfli bir vəzifə düşübdür və bunu layiqincə yerinə yetirməliyik. Güman edirəm ki, hər bir vətəndaş bu vəzifənin yerinə yetirilməsində öz yerini tapacaqdır"-deyən Ümummilli lider Heydər Əliyevin uzaqgörənliyi ilə müstəqil dövlət quruculuğuna start verildi, dövlətçiliyin başlıca prinsipləri formalaşdırıldı, vətəndaşla dövlətin qarşılıqlı mənəvi məsuliyyətinə əsaslanan sosial məbitliyin təməli qoyuldu və dövlət cəmiyyətin bütövlüyünün tam təminatçısına çevrildi.

Azərbaycanın istiqlalının, Azərbaycançılıq məfkurəsinin, milli müstəqilliyimizin banisi və xilaskarı Heydər Əliyev ideyaları hər bir Azərbaycan vətəndaşını, bütün dünya azərbaycanlılarını birliyə, bütövlüyə və fədakarlığa çağırır. Heydər Əliyevin əbədiyaşar ideyaları milli azadlığa qovuşan azad, müstəqil Azərbaycanın daha xoşbəxt gələcəyə gedən dönməz tərəqqi, intibah yollarında ən real, ən perspektivli xilaskar qüvvədir. Heydər Əliyev ideyaları fundamental əsaslarda, konseptual genişlikdə azərbaycançılıq məfkurəsinin sütunudur, hərəkətverici beyin mərkəzidir. Bu ideyalar Azərbaycan reallığının bütöv tarixi yollarından, inkişaf, intibah pillələrindən, eləcə də müəyyən dövrlərin tənəzzül, böhranlı eniş məqamlarının analitik dərkindən çıxış edərək, bugünün və sabahın, perspektiv gələcəyin yaxın və uzaq yollarını göstərir.

Bəşəriyyət erməni vəhşiliyindən qurtulmaq üçün yollar arayır

Tarixşünaslıqda Xanlıq XVIII əsrin əvvəllərində indiki Azərbaycan ərazisində yaranmış müstəqil feodal dövlətlərə verilən addır. XIX əsrin əvvəllərində bu xanlıqlar mərhələ-mərhələ indiki fars - molla rejimi və Rusiya İmperiyası tərəfindən işğal edilib. Bakı xanlığı, Cavad xanlığı, Dərbənd xanlığı, Gəncə xanlığı, İrəvan xanlığı, Talış xanlığı, Naxçıvan xanlığı, Qarabağ xanlığı, Quba xanlığı, Şamaxı xanlığı, Şəki xanlığı, Şirvan xanlığı rus imperiyası tərəfindən işğal edilmişdir. Bu ərazilər işğal edildiyi zaman demək olar ki, bütün tarixi memarlıq nümunələri dağıdılmış, yaşayış binaları yağmalanmış, əhali kütləvi şəkildə soyqırıma məruz qalmışdır. Azərbaycanın dilbər guşələrindən olan Qarabağ dağntılara məruz qalan bölgələrdən olmuşdur. Erməni daşnakları rus şovinistlərlə birləşərək ərazini yeraltı yerüstü sərvətlərini məhv etmiş, insanları canlarından etmişlər. O zaman Qarabağ 17 mahala bölünmüşdür: Sisyan, Dəmirçi - Aslanlı, Künara, Bərgüşad, Bahabyurd, Kəbirli, Talış, Cavanşir, Xaçın, Çiləbörd, Xırdapara Dizax, Otuziki, İyirmi-dörd, Qaraçorlu, Vərənd, Dizax və Açıntürk. Bu ərazilərdə yaşayan əhalinin bir neçə kənd istisna olmaqla, bütünlükdə azərbaycanlılardan ibarət olub. 1923- cü ilə qədər, Dizax, Vərənd, Çiləbird, Xaçın, Talış mülkiyyəti Xəmsə adlanırdı. Qarabağ xalçası, Qarabağ geyim növləri, əltikmə işləri nəinki Azərbaycanda, hətta bütün Şərqi ölkələrində tanınmışdı və yüksək qiymətləndirilirdi. Qarabağda özünəməxsus çəki və ölçü vahidi mövcud idi. Kənd təsərrüfatında yüksək əhəmiyyətini və suvarma mədəniyyəti yaranmışdı.

Ermənilərin gəlmə olduğunu erməni başbilənləri də etiraf edirlər

Qarabağ şairlərini birləşdirən Məclisi-üns və Məclisi-fəramuşan öz üslubu ilə seçilirdi. Qarabağ musiqi məktəbi isə, hətta bütün Şərqi məşhur idi. Pənahəli xanım Qarabağın paytaxtı olaraq tikdirdiyi (1750-1757) Şuşa Zaqafqaziyanın konservatoriyası hesab olunmuşdur. XVIII yüzilin sonları - XIX yüzilin başlanğıcında Rusiyanın Cənubi Qafqazda, o cümlədən, Azərbaycanda işğalçılıq fəaliyyəti gücləndi. İbrahim xan Rusiya qoşunlarının komandanı R.D. Sisyanovla (1802-1806) Kürəkçayda müqavilə bağladı. Kürəkçay müqaviləsinə əsasən, Qarabağ xanlığı məhz müsəlman - Azərbaycan torpağı kimi Rusiyaya ilhaq olundu. Tarixi realığı əks etdirən Kürəkçay müqaviləsi, eyni zamanda, Qarabağın, o cümlədən, bu diyarın dağlıq hissəsinin Azərbaycan xalqına məxsus olduğunu sübut edən ən mötəbər sənəddir. 1846-cı il inzibati-ərazi bölgüsü zamanı Şuşa qəzası yeni yaradılmış Şamaxı quberniyasına (1859-cu ildən Bakı) tabe oldu. 1867-ci ildə Yelizavetpol (Gəncə) quberniyası yaradıldıqda, Şuşa qəzası onun tərkibinə verilir və ərazisi bölünərək, burada daha üç qəza - Zəngəzur, Cavanşir və Cəbrayıl qəzaları da təşkil olunur. Bununla, Şuşa qəzası da vahid inzibati-siyasi idarəsini itirir. Belə bir inzibati-ərazi bölgüsü xüsusi sədlə həyata keçirilmişdi. Bu islahatlar ermənilərin idarə sistemində daha geniş təmsil edilməsinə hərtərəfli imkanlar açdı. 1922-ci ilin fevralında Zaqafqaziya kommunist təşkilatlarının I qurultayında S.Orconikidzenin sədr seçildiyi Rusiya Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Zaqafqaziya ölkə Komitəsi Dağlıq Qarabağa muxtariyyət verilməsinə dair 5 iyul qərarının qəbul edilməsində olduğu kimi, onun reallaşdırılmasında da inzibati-amirlik üsullarına əl

atdı. Zaqafqaziya ölkə Komitəsinin 27 oktyabr 1922-ci il tarixli iclasında Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsinə 5 iyul qərarının həyata keçirilməsi təklif edildi. Dekabrın 22-də Zaqafqazianın İttifaq Soveti Dağlıq Qarabağa muxtariyyət verilməsinin sürətləndirilməsi haqqında xüsusi qərar qəbul etdi. 1923-cü ilin iyulunda Dağlıq Qarabağa muxtar vilayət statusu verilir. Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası adından 1923-cü il iyulun 7-də verilmiş dekretə DQMV-nin yaradılması belə əsaslandırılır: "Keçmiş Rusiya imperiyasında milli azlıqları əsarətdə saxlayan çar mülkəliyyəti hətta, azlıqda qalan ayrı-ayrı milliyyətləri bir-birinin üstünə salıxdırmaqla məhv etməyə əl atmaqdan belə çəkinmirdi. 1922- ci il SSRİ-nin yaradılmasından sonra Zaqafqaziya ölkə Komitəsinin tələbləri daha sərt şəkildə aidi.

Tarixi yanlışlıq xalqımıza acı nəticələr verdi

1923-cü ilin mayında Qarabağ Komitəsinin məruzəsi Zaqafqaziya Ölkə Komitəsi plenumunun gündəliyinə daxil edildi. İyunun 1-də Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsi Rəyasət Heyəti muxtariyyətin dekretləşdirilməsi və onun ləyihəsinin üç gün ərzində Mərkəzi Komitəyə təqdim olunması barədə qərar qəbul etdi. Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti haqqında Əsasnamə isə 26 noyabr 1924-cü ildə çap olundu. Beləliklə, Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Qarabağ süni şəkildə arın və dağlıq hissələrinə parçalanmış və Azərbaycan rəhbərliyi Qarabağın dağlıq hissəsində sonradan məskunlaşmış ermənilərə muxtariyyət statusu verməyə məcbur edilmişlər. Bu statusa yalnız 2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan və 44 günlük Vətən Müharibəsində Azərbaycanın qazandığı parlaq qələbə ilə son qoyuldu. Artıq işğaldan azad edilən ərazilərdə geniş quruculuq abadlıq işləri həyata keçirilir, insanlar öz doğma yurdlarına qayıdıb, yarımqırıq qalan işlərini davam etdirirlər. Əminliklə demək olar torpaqlarını işğaldan azad edən Azərbaycan çox yaxın zamanlarda tarixi torpaqları olan İrəvana, Gorusa, Qafana və digər ərazilərdə də üçrəngli bayrağını qaldıracaq. Bu, bir faktıdır ki, Azərbaycanın qədim şəhəri olan İrəvan zamanın keşməkeşli dövrlərini yaşamışdır. Elə İrəvan xanlığının əsasını 1746-cı ildə qoyan Mir Mehdi xanın hakimiyyəti heç də sakit keçməyib. Ağrı vadisinin və Göycə gölünün ətrafında qurulan İrəvan xanlığı, çox keçmir ki, bölgənin böyük iqtisadi və siyasi qüdrətə malik xanlığına çevrilir. Məhz bu da Gürcüstan, Rusiya və erməni mülklərinin ciddi narahatlığına səbəb olurdu. Narahatlıq keçirən bu qüvvələr İrəvan xanlığını zəiflətmək üçün hər cür tərbiyələrdən, eləcə də yeri gələndə, xanlığı işğal etmək arzusu ilə bölgəyə hücumlar etməkdən çəkinmirdilər. Amma bütün hallarda Mir Mehdi xan qətiyyət göstərirdi və birləşmiş düşmən qüvvələrini yerlərində tutmağa müvəffəq olurdu. Yüksək hərbi, siyasi təcrübəyə malik Mir Mehdi xan İrəvanı möhkəmləndirmək üçün geniş məhəllələr yaratmış, keçilməz qalalar tikdirmişdir. O dövrün məlumatlarına görə, xan İrəvanda 20-yə yaxın məhəllə yaratmışdır. Bu məhəllələri isə naiblər idarə edirdilər. Onlar məhəllələrin inkişafına, əhalinin yaşayışlarının təminatına xüsusi diqqət yetirirdilər. İrəvan xanlığının mərkəzi hərtərəfli sıldırım qayalarla əhatə olunmasına və bununla paralel olaraq Azərbaycan xanlıqları ilə, xüsusi ilə də Şəki, Quba xanlıqları ilə dostluq əlaqələri



qurmuş düşməne qarşı birgə müharibə aparmaq haqqında birgə hərbi razılaşma əldə etmişdir. Sonradan İrəvan xanı olan Hüseynli xan Osman sultanı ilə əlaqələr quraraq İrəvan xanlığı ilə Osmanlı imperiyasının şəhərləri arasında iqtisadi-ticarət əlaqələrinin qurulmasına nail olmuşdur. Təəssüf ki, xanlığda baş qaldıran daxili çəkişmələr Hüseynli Xanın Xanlıqla bağlı geniş planlarının həyata keçirilməsinə problemlər yaratmışdır. Daxili çəkişmələrdən yararlanan erməni mülkləri də xanlığ üçün təhlükə mənbəyi olan hücumlar təşkil etmişlər. Xüsusilə də, ermənilər gürcülərdən İrəvan xanlığına qarşı birgə mübarizədə istifadə etməyə çalışmışlar. İrəvan xanlığının ərazisində ermənilərin əsas dini mərkəzlərindən biri - Eçmiədzin monastırı (Üçkilə) yerləşmişdir. Eçmiədzin kilsəsi İrəvan xanlığında çox pozucu rol oynamışdır. Regionda bu kilsə azərbaycanlılara qarşı düşmən mövqe tutmuş "beşinci kolonna" rolunu oynamışdır. XVII əsrin 60-cı illərindən başlayaraq Eçmiədzin kilsəsinin katolikosları daim Rusiya imperiyasına müraciət edərək Azərbaycan torpaqlarında erməni dövlətinin yaranmasına yardım etməyi xahiş edirdilər. Erməni katolikosları özlərini humanist mövqeli tərəf kimi göstərərək vaxtaşırı İrəvan xanlığına hücumlar təşkil edib, qarətələr, yanğınlar törədən Kartli Kaxetiya çarlığı ilə İrəvan xanlığı arasında vasitəçilik etməyə çalışıblar.

Erməni məkri dayanmaq bilmir

Məkrli məqsədləri elə hər iki tərəfdə ermənilərin sakit yaşayışını və xarici ölkələrdən köçürülməsini təmin etməkdən ibarət olub. Müəyyən hallarda çarlığa təlimatlar və satqınlıqları hesabına Karte-Kaxetiya çarlığının İrəvan xanlığına hücum etməsinə nail olmuşlar. Məhz 1780-ci ildə Karte-Kaxetiya çarlığının İrəvan xanlığına hücum etməsində erməni kilsəsinin xüsusi rolu olmuşdur. Nəticədə, İrəvanın məhv edilməsinin qarşısını almaq üçün xanlığın Karte-Kaxetiya asılılıqda olmasına razılıq verməklə yanaşı, hər il çarlığa vergi verməyə vəd verilmişdir. Yalnız Osmanlı imperiyasının yardımından sonra düşməne çevrilən qonşular İrəvan üzərində iddialarından əl çəkmişlər. Bundan sonra İrəvan xanlığı əvvəlki iqtisadi qüdrətini bərpa edə bilmişdir. İrəvan xanlığında yaranan sakitlik bir qədər sonra İran şahlarının xanlığa olan hücumları ilə pozulmuşdur. 1795-ci ildə Ağa Məhəmməd xan Qacar İrəvan xanlığına hücum edərək Mirmehdi xanın nəvəsi Məhəmməd xanı hakimiyyətdən devirərək onun yerinə Əliqulu xanı İrəvan xanı

təyinat etmişdir. Amma Əliqulu xanın da hakimiyyəti uzun çəkməmişdir. 1799-cu ildə Ağa Məhəmməd xan Qacarın öldürülməsindən sonra Məhəmməd xan Əliqulu xanı devirərək İrəvanda hakimiyyəti ələ almışdır. O dövrün tarixi sənədlərinə əsasən, demək olar ki, İrəvan xanlığında yaşayan əhalinin 90 faizi azərbaycanlılar, 10 faizini isə erməni, gürcü və digər xalqların nümayəndələri təşkil etmişlər. 1897-ci ildə Rusiya imperiyasının Qafqazda, eləcə də, İrəvanda əhalinin siyahıya alınması zamanı əldə olunan məlumatlarda Qarabağda əsasən azərbaycanlıların yaşadığı təsdiq olunub. Belə ki, siyahıya alınmaya görə, xanlığda 313 min 178 azərbaycanlı, 11 min 317 nəfəri ermənilər yaşamışdı. 1817-ci və 1819-cu illərdə İrəvanda olmuş ingilis arxeoloqu və səyyahı Robert Kerr Ports yazırdı ki, İrəvan xanlığının uzunluğu 200 mil, eni isə 100 mildir.

Şərqi Zəngəzura qayıtmaq üçün hazırlıqlar görülür

Müasir erməni tarixçisi T.Akopyan da İrəvan xanlığının əhalisinin əsasən azərbaycanlılardan ibarət olduğunu və ərazisinin 24 min kvadratmetr olduğunu yazırdı. İrəvan şəhəri inzibati cəhətdən 3 məhəlləyə bölünürdü: şəhər məhəlləsi, Topbaşı məhəlləsi və Dəmirbulaq məhəlləsi. İrəvan xanlığında türkdilli azərbaycanlıların yerli xalq olması sübuta yetirilmiş faktıdır. Bunu Qafqazın ali baş komandanı general Paskeviç rəsmi məlumatlarda da qeyd etmişdir. İrəvan qalasını çox çətinliklə alan general Paskeviç İrəvan xanlığında əhalinin milli tərkibi haqda verdiyi məlumatda burada 10 min azərbaycanlı, 3 min erməni ailesinin yaşadığını qeyd etmişdir. ABŞ-dan olan professor Castin Makkarti Rusiya işğalına - 1828-ci ilə qədər İrəvan xanlığı əhalisinin 80 faizinin azərbaycanlı olduğunu göstərir. S.Şopen 1828-1832-ci illərə qədər İrəvan xanlığında əhalinin mütləq çoxluğunu müsəlmanların, yeni azərbaycanlıların təşkil etdiyini yazmışdır. Onun hesablamalarına görə, İrəvan əyalətində 16.075 ailə (81.749 nəfər) müsəlman, 4.428 ailə (25.151 nəfər) isə erməni idi. Müsəlman dedikdə S.Şopen azərbaycanlıları və müsəlman kürdləri nəzərdə tutur.

İ.ƏLİYEV

Avrasiyanın ən nəhəng nəqliyyat arteriyasında Heydər Əliyev imzası

Baykal-Amur Magistralının tikintisində ümummilli lider Heydər Əliyevin əvəzedilməz rolu heç vaxt unudulmayıb



Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi

Coğrafi mövqeyinə görə Azərbaycanın kiçik qədər uzaqda yerləşən, dünyanın ən uzun və ən böyük dəmiryol xətti şəbəkəsi olan Baykal-Amur Magistralının (BAM) yaradılması haqqında qərar SSRİ rəhbərliyi tərəfindən 1974-cü ildə qəbul edildi. Bugünkü nöqtəy-nəzərdən BAM nəinki Avrasiya nəqliyyat infrastrukturunun mühüm həlqəsi kimi qəbul edilir, həm də Böyük İpək yolunun ən mühüm elementi hesab olunur.

10 illik zəhmət və dünyanın ən böyük magistralı

Sovet İttifaqının iqtisadi möcüzələrindən sayılan Baykal-Amur Magistralının tikinti prosesində İttifaqın bütün ölkələrinin vətəndaşları yaxından iştirak edirdilər. Onların arasında xüsusi cəfəngliqləri ilə seçilən daha bir xalq var idi- azərbaycanlılar. Tikintidə işləyən azərbaycanlılar bu işə o zamanlar Azərbaycan SSR-in rəhbəri olan böyük azərbaycanlı Heydər Əliyevin sayəsində maraq göstərdilər. 1974-cü ildə tikintisinə qərar verilən layihənin icrası məqsədilə Heydər Əliyevin tapşırığı ilə minlərlə gənc BAM-a yollandı.

BAM-ın 210-cu kilometrliyində Ulkan dəmiryolu stansiyası və yaxınlığındakı eyniadlı kəndin inşasında da azərbaycanlıların əməyi var. Stansiya və kənd təyin edilmiş vaxtdan da iki ay əvvəl azərbaycanlılar tərəfindən tikildi. Bütün işlərə Heydər Əliyev şəxsən nəzarət edirdi. Heydər Əliyevin xüsusi tapşırığına əsasən, Ulkan stansiyasının binasının dekorasiyasında Azərbaycan ornamentlərindən istifadə edilib. Bina nın qapısından daxil olduqda hər addımda Azərbaycan nəfəsi, izi hiss olunur. Azərbaycan inşaatçıların ilk briqadası buraya 1975-ci ilin əvvəllərində gəlmişdi. Ulkan azərbaycanlı fəhlələrin tikdiyi yeganə stansiya deyil. Onlar ikincisini də tikdilər - BAM-ın ən böyük stansiyalarından birinə çevrilən Anqoya, eləcə də eyniadlı kənd inşa edildi.

Baykal-Amur magistral xətti öz dövrünün ən möhtəşəm layihəsi idi. Tikintisinə 1974-cü ildə başlanan layihənin 1980-ci illərin ortalarında başa çatdırılması planlaşdırılırdı. Bu layihəyə 4324 kilometr dəmiryolu, minlərlə körpü, stansiya, yeni şəhər və qəsəbələr daxil olmalı idi.

Heydər Əliyev əsrin nəhəng tikintisi Baykal-Amur Magistralının inşası üzrə yaradılmış dövlət komissiyasının sədri idi və işlərin gedişini tam nəzarətdə saxlayırdı. 1983-cü il martın 4-də SSRİ Nazirlər Sovetinin Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçirilən BAM-ın tikintisi üzrə komissiyasının iclasında onun tikintisinin ən aktual məsələləri müzakirə olundu. Heydər Əliyevin səyi və qətiyyəti sayəsində 1984-cü ildə Baykal-Amur magistral xətti istifadəyə verildi.

Heydər Əliyev zəkasına Putin heyranlığı



Yeri gəlmişkən, bir neçə il əvvəl "Rossiya-24" telekanalında Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin Rusiyanın "BTS-MOST" Səhmdar Cəmiyyətinin Direktorlar Şurasının sədri Ruslan Baysarovla görüşü barədə yayımlanan videomaterialda bu barədə geniş söhbət də yer almışdı. Həmin görüşdə ümummilli lider Heydər Əliyev Sovet İttifaqı



Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Siyasi Bürosunun üzvü və SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin 1-ci müavini vəzifəsində çalışarkən həmin dövrdə dünyanın ən mürəkkəb tuneli sayılan və xarici ölkələrin şirkətlərinin inşa edə bilmədiyi Baykal-Amur Magistralındakı (BAM) Severomuyski tunelinin ulu öndərin birbaşa rəhbərliyi ilə uğurla tikildiyi xüsusi olaraq vurğulanmışdı. Vladimir Putin layihənin icrasında Heydər Əliyev zəkasından və əzmindən böyük hörmət və heyranlıqla bəhs etmişdi.

Ruslan Baysarov "Bamtonnelstroy"un inşa etdiyi iki tuncdən biri-Severomuyski tuneli ilə bağlı məlumat verərkən belə demişdi: "Xarici mütəxəssislər bu tuneli tikməkdən imtina edirdi və bizim də imtina etməyimizi təklif edirdilər. 1984-cü ildə Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü, Nazirlər Soveti Sədrinin birinci müavini Heydər Əliyev tunel inşaatçıların dəstəkləmək üçün bu tikintiyə gəlmişdi. O nə qədər çətin bir yükün altına girdiyinin fərqində idi. Amma bildiyiniz kimi, tunelin tikintisi başa çatdırıldı və o, indiyə qədər dünyada ən mürəkkəb tunceldir, çox maraqlı proyektidir.

Biz orada cəmi 45 kilometr tunel tikmişik, bu tunelin uzunluğu isə 15,5 kilometrdir. Rəhbərlik əvvəlcə cəmi 8 tunel planlaşdırmışdı. Heydər

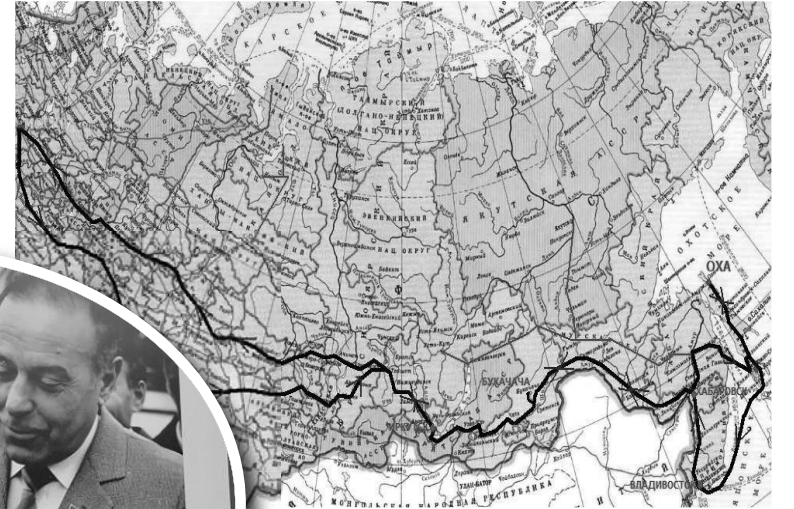


Əliyev gələndə mütəxəssislər ona izah etdilər ki, vəziyyət heç də istənilən kimi deyil, əlavə 2 dolanbac tunel tikilməsi də zəruridir. Heydər Əliyev "Bamtonnelstroy" işçiləri ilə birgə elə yerində qərar qəbul etdi. Orada daha 2 dolanbac tunel tikildi. Təsəvvür edirsinizmi? Dünyanın ən mürəkkəb tuneli Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə tikildi. Bu, çox mürəkkəb, çox maraqlı iş idi və indiyə qədər dünyada ən mürəkkəb obyektlərdən biri kimi qalır".

Rusiya Federasiyası Prezidentinin köməkçisi İqor Levitin bu ilin aprelində Moskvada BAM-la bağlı keçirilən tədbirdə çıxış edərək deyib ki, mürəkkəb geoloji struktura və sərt iqlimə malik ərazidə magistral və dəmir yollarının çəkilməsi əsl qəhrəmanlıq nümunəsi olub: "BAM-ın ərəşə gəlməsi Sakit okean regionu və Avropa ölkələri arasında ən qısa marşrut olmaqla Sibirin və Uzaq Şərqi təbii ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsinə əlverişli şərait yaratdı. Heydər Əliyevin BAM üzrə kurator işlədiyi dövrdə tikinti işləri xeyli intensivləşib, qarşıya qoyulan məqsədlərə tam nail olunmuşdu".

SSRİ-nin gözünü qorxudan layihə

Heydər Əliyevin birbaşa nəzarət



Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

etdiyi BAM-ın tikinti prosesi olduq-

Heydər Əliyev tikinti sahəsinə gəlir və vəziyyəti nəzərdən keçirdikdən sonra o, mühəndislər və fəhlələr ilə birlikdə iki əlavə döngə tunelinin tikintisinə qərar verir. Bu cür həll yolu ilə Heydər Əliyev bu infrastrukturun hələ də dünyanın ən mürəkkəb obyektlərindən biri hesab olunmasına səbəb olur.

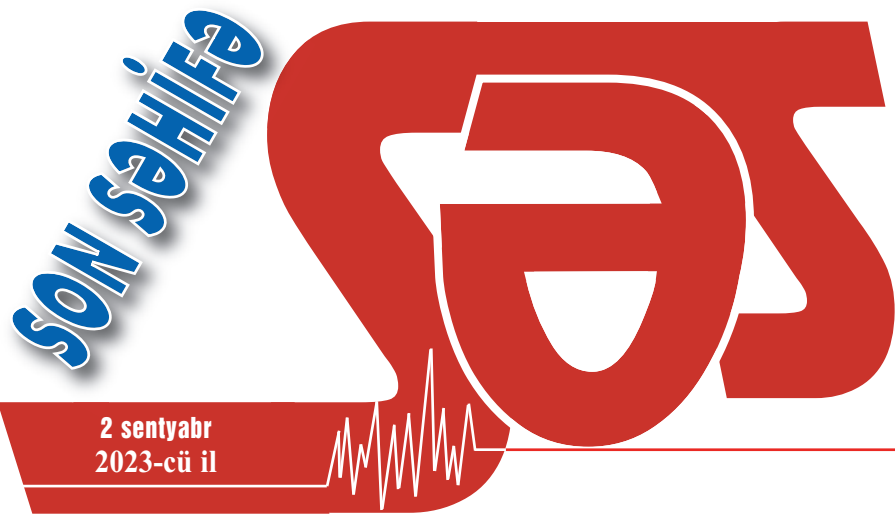
BAM niyə bu qədər əhəmiyyətli idi?

BAM-ın tikintisi 3 əsas problemin həlli demək idi. Birincisi, magistral yolun hərbi-strateji əhəmiyyəti, cənub dövlət sərhədindən nisbətən böyük məsafədə yerləşən Trans-Sibir dəmir yolunun ehtiyat hissəsinin yaradılması idi. İkincisi, nəqliyyat funksionallığı ölkənin şərqində eninə istiqamətli avtomobil yollarının ötürücülük qabiliyyətinin və daşıma qabiliyyətinin artırılmasından ibarət idi. Üçüncüsü, iqtisadi məsələ idi, Rusiyanın şərqində yeni xammal zonalarının istismarı, bu nəhəng ərazilərin məskunlaşması, iqtisadi inkişafı üçün dəmir yolu xətti mütləq lazım idi.

BAM-ın tikintisi Heydər Əliyev zəkasının nəhəngliyini bu gün bir daha sübut edir. BAM gələcəyə hesablanmış nəhəng bir layihə idi. Magistral tikilən zamanlarda ulu öndər Heydər Əliyevin nümayiş etdirdiyi böyük uzaqgörənliyi, bu layihə ilə bağlı göstərdiyi xidmətləri bu gün də yüksək səviyyələrdə etiraf və təqdir olunur. Baykal-Amur magistral xətti öz dövrünün nəinki irimiqyaslı logistika layihəsinə, həm də insan fədakarlığının nümunəsinə çevrildi. Bu fədakarlıqda ən böyük pay Azərbaycanın böyük oğlu Heydər Əliyevə, həmçinin minlərlə azərbaycanlıya düşür.

Bu gün BAM Avrasiyanın ən böyük nəqliyyat arteriyası olaraq şərq və qərb arasında nəhəng bir sistem kimi qalır. Və BAM deyiləndə yada düşən ilk adlardan biri də, bu arteriyanın mərkəzində yerləşən stansiya yada əbədləşdirilmiş Heydər Əliyev adıdır.

Lalə Mehralı



Pensiyaçıların azalmasına səbəb nədir?

İQTİSADÇI AYDINLIQ GƏTİRDİ

“65”-dən yuxarı olan yaş qrupları üzrə ölüm sayı ildən-ildə çoxalır. Əgər 2020-ci ildə bu göstərici 22728 idisə, 2021-ci ildə 24995 nəfərdir. Əmək qabiliyyətli insanların sayı 2020-ci ildə 10097 nəfər idisə (Əmək Məcəlləsinə əsasən 15 yaşdan yuxarı), 2021-ci ildə bu say artaraq 10961 nəfər olub. Yeni qeyd edə bilərik ki, statistik rəqəmlərə əsasən ölüm sayı ildən-ildə artır. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında iqtisadçı ekspert Rauf Qarayev deyib.

Onun sözlərinə görə, gündüyü kimi təkcə 2021-ci ildə pensiya yaşına çatmadan ölənlərin sayı 864 nəfərdir:

“Yeni, təxmini 8,6 faiz insan pensiya yaşına çatmadan vəfat edir. Pensiya yaşına çatmış insanların isə ölüm faizi təxmini 10 faizdir”.

İqtisadçı sözlərinə davam edərək bildirib ki, ölüm sayı üzrə göstəricilərə nəzər yetirdikdə ümumi yaş qruplarında qadınlara nisbətən kişilərin üstünlük təşkil etdiyini görürük (85 və yuxarı yaş istisna olmaqla): “25 yaşdan başlayaraq bu fərq nəzərəcarpacaq dərəcədə artır.

Bundan əlavə düz hesablanmamış əmək pensiyalarını da bura aid etmək olar. Faiz nisbəti ilə az olsa da, amma nazirliyin daimi



açıqlamalarında bu qeydləri görmək olur. Yaşa görə müavinət (el arasında qocalığa görə, heç bir yerdə işləməyən və ya əmək stajı 25 il olmayan şəxslər) almaq əvəzinə əmək pensiyası alırlar. Ümumilikdə rəqəmlərə nəzər salsaq görürük ki, pensiyaçıların azalmasına əsas səbəb ölüm sayının artımıdır”.

Ləman Sərraf

Azərbaycanda Aİ-92 və Aİ-95 bahalaşır?

İQTİSADÇI ŞƏRH ETDİ

“Azərbaycanda benzinin qiymətinin artırılması üçün ciddi iqtisadi əsaslar yoxdur. Birincisi, dünya bazarında neftin orta qiyməti kəskin şəkildə dəyişməyib. Son bir il yarım müddətində bu orta qiymət təxminən 80 dollar ətrafındadır. Azərbaycanda benzin istehsalında marjinal fayda aspektindən üstünlüklər hələ də qorunmaqdadır. Maya dəyəri baxımından ölkədə ciddi problemlər yoxdur”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında iqtisadçı Rəşad Həsənov deyib.



“Digər bir məsələ isə odur ki, Azərbaycan faktiki olaraq ikireqemli inflyasiya ilə üzləndir. Benzin də o məhsul növlərindəndir ki, onun qiymətinin dəyişməsinin təsiri iqtisadiyyatın digər bütün sahələrində müşahidə olunur. Yeni, malda xidmətin istehsalının böyük əksəriyyətində maya dəyərində bu məhsul növünün əks olunması o deməkdir ki, qiymət dəyişikliyinə həmin məhsulların və xidmətlərin də qiymətlərinə birbaşa və dolayısı yolla təsiri olacaq. Bu baxımdan yüksək inflyasiyanın olduğu və hökumətin bu inflyasiyaya təzyiq cəhdlərinin müşahidə edildiyi halda belə bir qərarın qəbul edilməsi dövlət siyasəti ilə ziddiyyət təşkil edir. Ona görə də benzin qiymətinin artmasını aşağı ehtimal olunan addım kimi qiymətləndirirəm”, - deyir o əlavə edib.

İqtisadçı sözlərinə davam edərək bildirib ki, təbii ki, bir sıra hallarda Azərbaycanda qəbul edilən qərarların rəşadlıq baxımından mübahisəli tərəfləri olur: “Qərarlar bəzi hallarda iqtisadi əsaslandırma baxımından çox zəif olur. Bu səbəbdən benzinin qiymətində artım olub-olmayacağı ilə bağlı 100%-lik proqnozlar vermək çox çətindir. Lakin bugünkü gündə belə bir qərarın verilməsi üçün heç bir iqtisadi əsas yoxdur. Bütçə gəlirləri aspektindən də məsələyə baxsaq görürük ki, ölkəmizdə adətən yanacağın qiyməti fiskal narahatlıqlar ortaya çıxdıqda artırılır. İndiki halda bütçə gəlirlərinin icrası ilə bağlı ciddi problemlər yoxdur”.

Ləman Sərraf

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR



1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Bakıda və Abşeron yarımadasında sentyabrın 2-də hava şəraitinin dəyişkən buludlu olacağı, aralıq tutulacağı, əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən SİA-ya verilən məlumata görə, gecə və səhər bəzi yerlərdə aralıq yağış yağacağı ehtimalı var. Şimal-şərq küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 20-23° isti, gündüz 27-31° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi norma daxilində 760 mm civə sütunu olacaq. Nisbi rütubət gecə 70-75 %, gündüz 50-55 % olacaq.

Azərbaycanın rayonlarında əsasən yağmursuz, lakin gündüz şimal və qərb rayonlarından başlayaraq bəzi yerlərdə aralıq leysan

XƏBƏRDARLIQ: bu gün bəzi rayonlarda intensiv yağış yağacaq, dolu düşəcək



xarakterli yağış yağacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv olacağı, şimşək çaxacağı, dolu düşəcəyi ehtimalı var. Şərq küləyi ayrı-ayrı yerlərdə aralıq güclənəcək.

Havanın temperaturu gecə 17-22° isti, gündüz 30-35° isti, dağlarda gecə 8-13° isti, gündüz 14-19° isti olacaq.

“Mançester Siti”dən 62 milyon avroluq transfer

İngiltərənin “Mançester Siti” klubu heyətini yeni futbolçu ilə gücləndirib. SİA xəbər verir ki, insayder Fabritsio Romanonun yaydığı məlumata görə, “şəhərlilər” digər Premyer Liqa təmsilçisi “Vulverhempton”dan Mateus Nunyesi transfer ediblər. Tərəflər beşillik müqaviləni razılaşdırıblar. “Transfermarkt” portalı bu keçidin “Mançester Siti”yə 62 milyon avroya başa gəldiyini yazıb.



Portuqaliya millisinin üzvü keçən ilin yayında “Sportinq”dən “Vulverhempton”a transfer olunub. 25 yaşlı mərkəz yarımmüdafiəçisi bu mövsüm iki matçı əvəz edilmədən keçirib.

Baş redaktor:
Bəhrüz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyov
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN KEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 4000